

# IV

## Vida oficial da RAG

A ACADEMIA NA ACTUALIDADE

CRÓNICA DA ACADEMIA (2010)

NECROLÓXICAS:

OLGA GALLEGO / Pedro López Gómez

FRANCISCO FERNÁNDEZ DEL RIEGO / María Dolores  
Villanueva Gesteira



## A ACADEMIA NA ACTUALIDADE (ANO 2010)

### Directiva da Real Academia Galega

Dende o 23 de xaneiro de 2010, a Comisión Executiva da RAG estivo formada polos seguintes membros:

- Presidente: D. Xosé Luís Méndez Ferrín
- Secretario: D. Xosé Luís Axeitos Agrelo
- Vicesecretario: D. Francisco Fernández Rei
- Arquivoiro-Bibliotecario: D. Euloxio Rodríguez Ruibal
- Tesoureiro: D. Manuel González González

Dende o 18 de decembro de 2009 ata o 23 de xaneiro de 2010, exerceu o cargo de presidente en funcións D. Manuel González González.

### Relación dos actuais académicos numerarios:

1. Excmo. Sr. D. Francisco Fernández del Riego.  
Ingreso: 26 de novembro de 1960.  
*Faleceu o 26 de novembro de 2010.*
2. Excmo. Sr. D. Andrés Torres Queiruga. Ingreso: 20 de xuño de 1980.
3. Excmo. Sr. D. Francisco Xabier Río Barxa. Ingreso: 25 de xuño de 1983.
4. Excma. Sra. D.<sup>a</sup> Olga Gallego Domínguez. Ingreso: 15 de novembro de 1986.  
*Faleceu o 4 de setembro de 2010.*
5. Excmo. Sr. D. Manuel González González. Ingreso: 7 de febreiro de 1992.
6. Excmo. Sr. D. Salvador García-Bodaño Zunzunegui.  
Ingreso: 25 de novembro de 1992.
7. Excmo. Sr. D. Xesús Alonso Montero. Ingreso: 30 de outubro de 1993.
8. Excmo. Sr. D. Xesús Ferro Ruibal. Ingreso: 4 de maio de 1996.
9. Excma. Sra. D.<sup>a</sup> Luz Pozo Garza. Ingreso: 29 de novembro de 1996.
10. Excmo. Sr. D. Xosé Ramón Barreiro Fernández.  
Ingreso: 14 de febreiro de 1997.
11. Excmo. Sr. D. Xosé Luís Franco Grande. Ingreso: 3 de xullo de 1998.
12. Excmo. Sr. D. Antón Santamarina Fernández.  
Ingreso: 24 de outubro de 1998.
13. Excmo. Sr. D. Xaime Illa Couto. Ingreso: 29 de xaneiro de 1999.
14. Excmo. Sr. D. Ramón Lorenzo Vázquez. Ingreso: 7 de maio de 1999.
15. Excmo. Sr. D. Andrés Fernández-Albalat Lois. Ingreso: 28 de maio de 1999.
16. Excmo. Sr. D. Francisco Fernández Rei. Ingreso: 25 de setembro de 1999.
17. Excmo. Sr. D. Xosé Luís Méndez Ferrín. Ingreso: 30 de setembro de 2000.
18. Excma. Sra. D.<sup>a</sup> Xohana Torres Fernández. Ingreso: 27 de outubro de 2001.
19. Excmo. Sr. D. Xosé Neira Vilas. Ingreso: 17 de novembro de 2001.

20. Excmo. Sr. D. Francisco Díaz-Fierros Viqueira.  
Ingreso: 28 de setembro de 2002.
21. Excma. Sra. D.<sup>a</sup> Rosario Álvarez Blanco. Ingreso: 6 de xuño de 2003.
22. Excmo. Sr. D. Víctor Fernández Freixanes. Ingreso: 27 de febreiro de 2004.
23. Excmo. Sr. D. Xosé Luís Axeitos Agrelo. Ingreso: 30 de outubro de 2004.
24. Excmo. Sr. D. Euloxio Rodríguez Ruibal. Ingreso: 24 de marzo de 2006.
25. Excmo. Sr. D. Darío Xoán Cabana Yáñez. Ingreso: 22 de abril de 2006.
26. Excmo. Sr. D. Ramón Villares Paz. Ingreso: 24 de novembro de 2006.
27. Excma. Sra. D.<sup>a</sup> Margarita Ledo Andión. Ingreso: 7 de febreiro de 2009.
28. Excmo. Sr. D. Manuel Rivas Barrós. Ingreso: 12 de decembro de 2009.
29. Excmo. Sr. D. Bernardino Graña Villar. Ingreso: 12 de xuño de 2010.
30. Ilmo. Sr. D. Xosé Henrique Monteagudo Romero.  
Electo: 30 de abril de 2010.

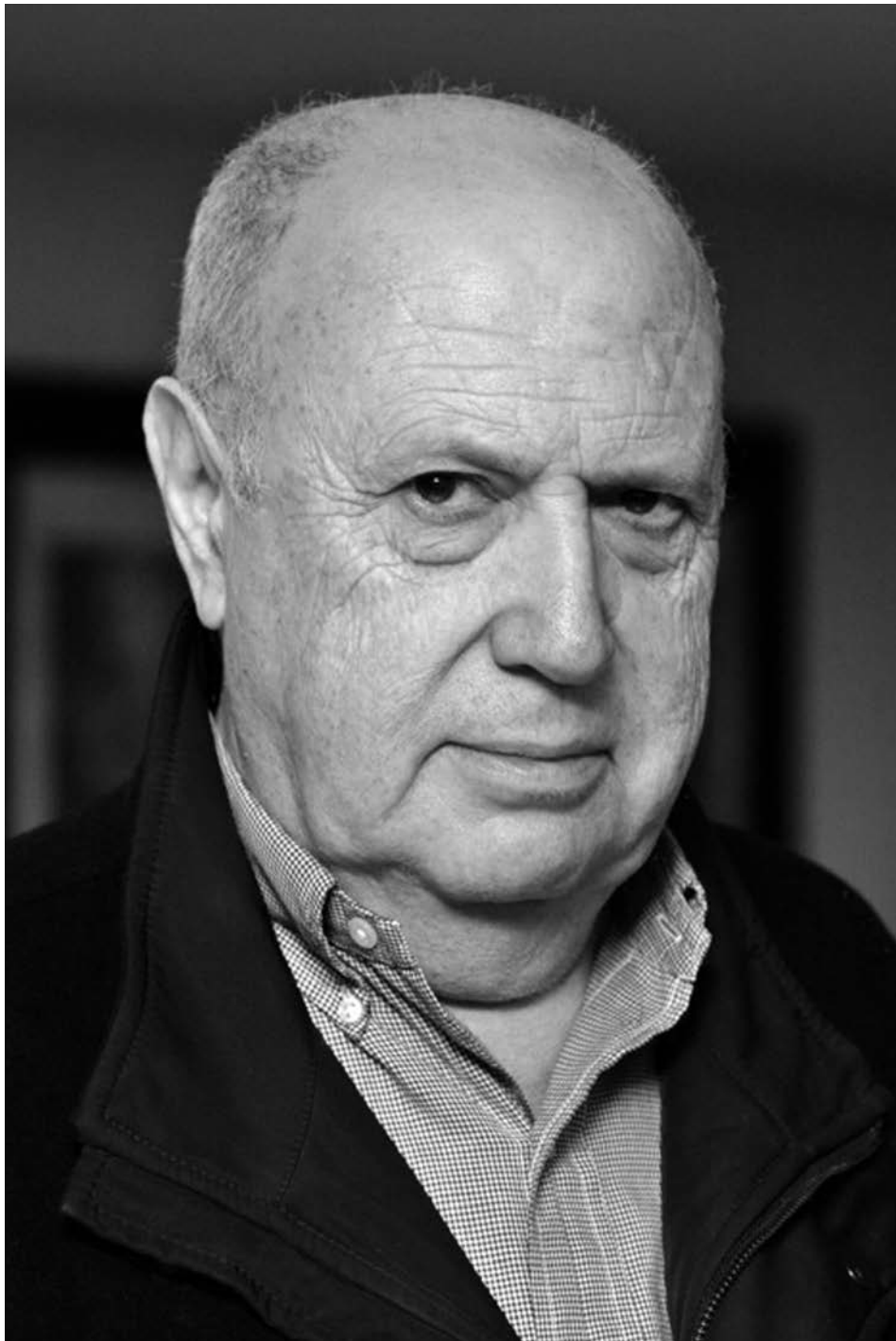
### **Relación dos actuais académicos correspondentes:**

1. Ilmo. Sr. D. Francisco Mayán Fernández. Ingreso: 16 de xaneiro de 1944.  
*Faleceu o 5 de setembro de 2010.*
2. Ilmo. Sr. D. Manuel Fraga Iribarne. Ingreso: 26 de marzo de 1950.  
*Faleceu o 15 de xaneiro de 2012.*
3. Ilmo. Sr. D. Benito Varela Jácome. Ingreso: 26 de marzo de 1950.  
*Faleceu o 22 de outubro de 2010.*
4. Ilmo. Sr. D. José Luis Varela Iglesias. Ingreso: 26 de marzo de 1950.
5. Ilmo. Sr. D. Carlos Pereira Amil. Ingreso: 4 de maio de 1952.
6. Ilmo. Sr. D. Manuel Lucas Álvarez. Ingreso: 4 de marzo de 1955.
7. Ilmo. Sr. D. Manuel Fernández Rodríguez. Ingreso: 25 de marzo de 1956.
8. Ilmo. Sr. D. Baldomero Cores Trasmonte. Ingreso: 5 de xuño de 1958.
9. Ilmo. Sr. D. Antonio Iglesias Álvarez. Ingreso: 23 de abril de 1961.  
*Faleceu o 8 de outubro de 2011.*
10. Ilmo. Sr. D. José Isorna Ferreirós. Ingreso: 25 de xuño de 1967.
11. Ilmo. Sr. D. José Ignacio Carro Otero. Ingreso: 22 de outubro de 1967.
12. Ilmo. Sr. D. Xosé López Calo. Ingreso: 22 de outubro de 1967.
13. Ilmo. Sr. D. Carlos Compañé Fernández. Ingreso: 10 de marzo de 1968.
14. Ilmo. Sr. D. Basilio Losada Castro. Ingreso: 26 de xaneiro de 1969.
15. Ilmo. Sr. D. Daniel D. Vidart. Ingreso: 5 de xullo de 1970.
16. Ilmo. Sr. D. Carlos A. Zubillaga Barrera. Ingreso: 25 de outubro de 1970.
17. Ilmo. Sr. D. Manuel Carlos García Martínez. Ingreso: 30 de xaneiro de 1972.
18. Ilmo. Sr. D. Xosé Manuel González Reboredo. Ingreso: 30 de xaneiro de 1972.
19. Ilmo. Sr. D. Fernando Acuña Castroviejo. Ingreso: 30 de xaneiro de 1972.
20. Ilmo. Sr. D. Manuel Remuñán Ferro. Ingreso: 11 de decembro de 1983.
21. Ilmo. Sr. D. Francisco Xavier Carro Rosende.  
Ingreso: 17 de novembro de 2001.
22. Ilmo. Sr. D. Fernando López-Acuña López. Ingreso: 17 de novembro de 2001.

23. Ilmo. Sr. D. David Mackenzie. Ingreso: 17 de novembro de 2001.
24. Ilmo. Sr. D. Ivo Castro. Ingreso: 9 de febreiro de 2002.
25. Ilmo. Sr. D. Dieter Kremer. Ingreso: 9 de febreiro de 2002.
26. Ilma. Sra. D.<sup>a</sup> Teresa Barro Muñoz–Ortiz. Ingreso: 22 de xuño de 2002.
27. Ilmo. Sr. D. Xosé María Lema Suárez. Ingreso: 22 de xuño de 2002.
28. Ilmo. Sr. D. Ramón Lugrís Pérez. Ingreso: 22 de xuño de 2002.
29. Ilmo. Sr. D. Fernando Pérez-Barreiro Nolla. Ingreso: 22 de xuño de 2002.  
*Faleceu o 4 de xaneiro de 2010.*
30. Ilmo. Sr. D. Xosé Luís Regueira Fernández. Ingreso: 22 de xuño de 2002.
31. Ilmo. Sr. D. Xulio Ríos. Ingreso: 22 de xuño de 2002.
32. Ilmo. Sr. D. Luís Daviña Facal. Ingreso: 28 de setembro de 2002.
33. Ilmo. Sr. D. Johannes Kabatek. Ingreso: 28 de setembro de 2002.
34. Ilmo. Sr. D. Xoán Babarro González. Ingreso: 14 de decembro de 2002.
35. Ilmo. Sr. D. Xoán Bernárdez Vilar. Ingreso: 22 de febreiro de 2003.
36. Ilmo. Sr. D. Francisco Calo Lourido. Ingreso: 22 de febreiro de 2003.
37. Ilmo. Sr. D. Benigno Fausto Galdo Fernández. Ingreso: 12 de xullo de 2003.
38. Ilmo. Sr. D. Augusto Pérez Alberti. Ingreso: 7 de febreiro de 2004.
39. Ilmo. Sr. D. Xosé Xove Ferreiro. Ingreso: 7 de febreiro de 2004.
40. Ilmo. Sr. D. Modesto Aníbal Rodríguez Neira. Ingreso: 27 de marzo de 2004.
41. Ilma. Sra. D.<sup>a</sup> María Dolores Sánchez Palomino. Ingreso: 27 de marzo de 2004.
42. Ilmo. Sr. D. Marcos Valcárcel López. Ingreso: 19 de xuño de 2004.  
*Faleceu o 5 de decembro de 2010.*
43. Ilmo. Sr. D. Francisco Antonio Cidrás Escáneo. Ingreso: 27 de marzo de 2004.
44. Ilmo. Sr. D. Ernesto Xosé González Seoane. Ingreso: 27 de marzo de 2004.
45. Ilmo. Sr. D. Domingo Frades Gaspar. Ingreso: 9 de outubro de 2004.
46. Ilmo. Sr. D. Felipe Lubián Lubián. Ingreso: 9 de outubro de 2004.
47. Ilmo. Sr. D. Héctor Manuel Silveiro Fernández. Ingreso: 9 de outubro de 2004.
48. Ilmo. Sr. D. Carlos Xesús Varela Aenlle. Ingreso: 9 de outubro de 2004.
49. Ilmo. Sr. D. Manuel Caamaño Suárez. Ingreso: 18 de decembro de 2004.
50. Ilmo. Sr. D. Jorge Arbeleche. Ingreso: 20 de setembro de 2005.
51. Ilmo. Sr. D. Nicandro Ares Vázquez. Ingreso: 22 de abril de 2006.
52. Ilmo. Sr. D. Craig Patterson. Ingreso: 13 de xaneiro de 2007.
53. Ilmo. Sr. D. Luís Manuel García Mañá. Ingreso: 28 de abril de 2007.

### **Relación dos actuais académicos de honor:**

1. Excmo. Sr. D. Giuseppe Tavani. Ingreso: 22 de maio de 2004.
2. Excmo. Sr. D. John Rutherford. Ingreso: 4 de outubro de 2008.
3. Excmo. Sr. D. José Viale Moutinho.  
Académico electo: 20 de decembro de 2008.



Xosé Luís Méndez Ferrín  
Real Academia Galega. Arquivo / Foto: Xosé Castro

## XOSÉ LUÍS MÉNDEZ FERRÍN

### Anxo Angueira

Xosé Luís Méndez Ferrín naceu en Ourense o 7 de agosto de 1938. A súa infancia e primeiros estudos transcorren nesta cidade, con estadias tamén, que se manterán ó longo da súa vida, na casa paterna de Vilanova dos Infantes (Celanova). Estes dous espazos serán protagonistas de moitos dos seus poemas, relatos e novelas. En 1949 trasládase coa familia a Pontevedra, onde publica os seus primeiros textos coñecidos (*Litoral*, 1954). Posteriormente, en 1955, trasládase a Vigo, cidade que será, con parénteses, a súa residencia definitiva, principal centro de actividade política e motivo literario de notábel importancia.

Realiza estudos universitarios de Filoloxía primeiro en Compostela e logo en Madrid, onde funda con outros estudantes e obreiros o grupo Brais Pinto, de capital importancia na renovación cultural e política da Galicia de finais dos anos cincuenta. Destes anos son tamén os seus primeiros libros, que sorprenden a crítica pola súa precocidade, personalidade e madurez: *Voce na néboa* (1957) e *Percival e outras historias* (1958). Nos inicios dos anos sesenta participa na fundación da UPG, partido que por primeira vez asociaba o nacionalismo co marxismo. O seu activismo neste ámbito levouno á cadea franquista en varias ocasións (1967, 1968 e 1969-1970) e á clandestinidade (1972). Despois de fundar o PGP, primeiro partido independentista, e aprobada a vixente Constitución, foi detido e preso en 1980 con cargos dos que logo sería absolto. A súa actividade política chega á actualidade, militando na Fronte Popular Galega, aínda que o cargo de Presidente da Real Academia Galega, para o que foi escollido en xaneiro de 2010, o apartou dos labores de dirección.

Tamén nos anos sesenta, ó tempo que publica a súa investigación sobre literatura medieval (*O cancionero de Pero Meogo*, 1966), mostra dunha paixón filolóxica que chega ós nosos días (*Consultorio dos nomes e apelidos galegos*, 2007), comeza a desempeñar o seu labor de profesor como catedrático de Ensino Medio no Instituto Santa Irene de Vigo, destino que ocupou ata a súa xubilación en 2009. No ámbito académico cómpre tamén indicar que en 1974 se doutorou na Universidade de Santiago cunha tese que logo sería manual de referencia (*De Pondal a Novoneyra*, 1984) e que a Universidade de Vigo o nomeou igualmente Doutor *Honoris Causa* en 1999.

As achegas literarias de X. L. Méndez Ferrín, indisociábeis das realizadas no ámbito intelectual e das estritamente políticas, resultan xa non só indispensá-

beis senón mesmo basilares na configuración da Galicia contemporánea. Coma se a súa pituitaria tivese unha singular sensibilidade, Méndez Ferrín detectou o “pole de ideas” da cultura e do pensamento universais sempre dun xeito precoz, o que o colocou tamén constantemente nunha posición de vangarda. Así, en contos e novelas, defendeu teoricamente e cultivou o que el mesmo chama Nova Narrativa (*Arrabaldo do Norte*), converteu o imaxinario artúrico nun mito mobilizador (*Percival e outras historias, Amor de Artur*), novelou varias tensións sociais da Galicia dos anos 50 e 60 (*Antón e os inocentes, No ventre do silencio*) ou construíu unha alegoría nacional (Jameson) coa que se asocia toda a súa produción: *Retorno a Tagen Ata, Arnoia, Arnoia e Bretaña, Esmeraldina. O crepúsculo e as formigas, Elipsis e outras sombras, Crónica de nós ou Arraianos* son notábeis conxuntos de relatos amplamente valorados pola crítica entre os que encontramos pezas maxistras, comparábeis ás de Mérimée, Dieste ou Cortázar, por citar algúns dos seus mestres.

O Méndez Ferrín poeta, que vén de *Voce na néboa* (1957), prodigouse nos anos sesenta e primeiros setenta con poesía política (*Antoloxía popular e Poesía enteira de Heriberto Bens*, nome do seu célebre heterónimo) distante do social-realismo. *Con pólvora e magnolias* de 1976 está considerado como un dos cumes poéticos do século XX e como vigoroso e brillante golpe de leme dado á poesía do seu tempo. O *fin dun canto, Erótica, Estirpe, O outro* ou *Contra Maquieiro* son entregas posteriores onde Méndez Ferrín volve sobre espiral dialéctica, símbolo político e literario, sobre a orixe e a identidade resistentes.

O Ferrín articulista encheu páxinas e páxinas da prensa clandestina (*Terra e Tempo, Espiral, Sempre en Galicia...*, asinadas con pseudónimos ou heterónimos) ou da prensa exiliada (*Vieiros*) ou da prensa legal *La Noche, Triunfo, El Pueblo Gallego, Hoja del Lunes, A Nosa Terra, Atlántico, Diario de Galicia, Faro de Vigo...* Brilla aquí con luz propia o heterónimo, Dosinda Areses, no que a forte literaturización e o ferrete crítico a singularizan no xornalismo galego contemporáneo. Por outro lado, so a súa dirección, a revista *A Trabe de Ouro* vén acollendo nas súas páxinas, desde 1990 e con alto rigor intelectual, o pensamento crítico aberto a toda terra e tempo.

Proposto en reiteradas ocasións como Premio Nobel de Literatura e considerado con numerosos premios, dono dunha lingua millonaria, dun estilo inconfundíbel, o caudaloso río literario de Méndez Ferrín, desde os anos cincuenta, vén irrigando e fertilizando o campo cultural e político galego, vén espellando, moitas veces en remuíños, o devalar de enxurradas e remansos, de soños e realidades, ás veces ásperas, ás veces esperanzadas, en que vive a Galicia contemporánea.

Por Anxo Angueira



## CRÓNICA DA ACADEMIA (ANO 2010)

### XUNTAS CELEBRADAS

O Pleno da Real Academia Galega reuniuse en Xunta ordinaria e extraordinaria, durante o ano 2010, nas seguintes datas:

- Xunta extraordinaria: 23 de xaneiro de 2010  
(Elección de presidente da RAG)
- Xunta ordinaria: 20 de febreiro de 2010
- Xunta ordinaria: 30 de abril de 2010
- Xunta extraordinaria: 12 de xuño de 2010  
(Ingreso de D. Bernardino Graña Villar na RAG)
- Xunta ordinaria: 26 de xuño de 2010
- Xunta ordinaria: 17 de setembro de 2010
- Xunta extraordinaria: 30 de outubro de 2010  
(Comemoración do 90 Aniversario da revista Nós)
- Xunta ordinaria: 10 de decembro de 2010

A Comisión Executiva da Real Academia Galega, reuniuse nas seguintes datas:

- Xunta de goberno: 26 de xaneiro de 2010
- Xunta de goberno: 4 de febreiro de 2010
- Xunta de goberno: 12 de marzo de 2010
- Xunta de goberno: 19 de abril de 2010
- Xunta de goberno: 2 de xuño de 2010
- Xunta de goberno: 19 de xullo de 2010
- Xunta de goberno: 13 de outubro de 2010
- Xunta de goberno: 12 de novembro de 2010
- Xunta de goberno: 29 de novembro de 2010
- Xunta de goberno: 23 de decembro de 2010

## INGRESO DE ACADÉMICOS

### De honra

Non ingresou ningún académico de honra.

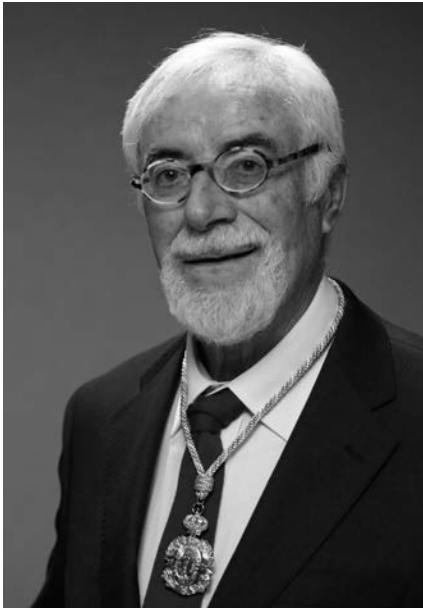
### Numerarios

**Excmo. Sr. D. Bernardino Graña Villar**

Lugar e data de ingreso: Auditorio Municipal de Cangas, 12 de xuño de 2010

Título do discurso: Contos populares e Rosalía

Resposta do Excmo. Sr. D. Ramón Lorenzo Vázquez



Bernardino Graña coa medalla de académico da RAG.  
Real Academia Galega. Arquivo / Foto: Xosé Castro



Bernardino Graña e plenario da RAG.

Acto de ingreso do académico numerario Bernardino Graña no Auditorio Municipal de Cangas.  
Real Academia Galega. Arquivo / Foto: Xosé Castro



Bernardino Graña e Ramón Lorenzo.  
Real Academia Galega. Arquivo / Foto: Xosé Castro

### Correspondentes

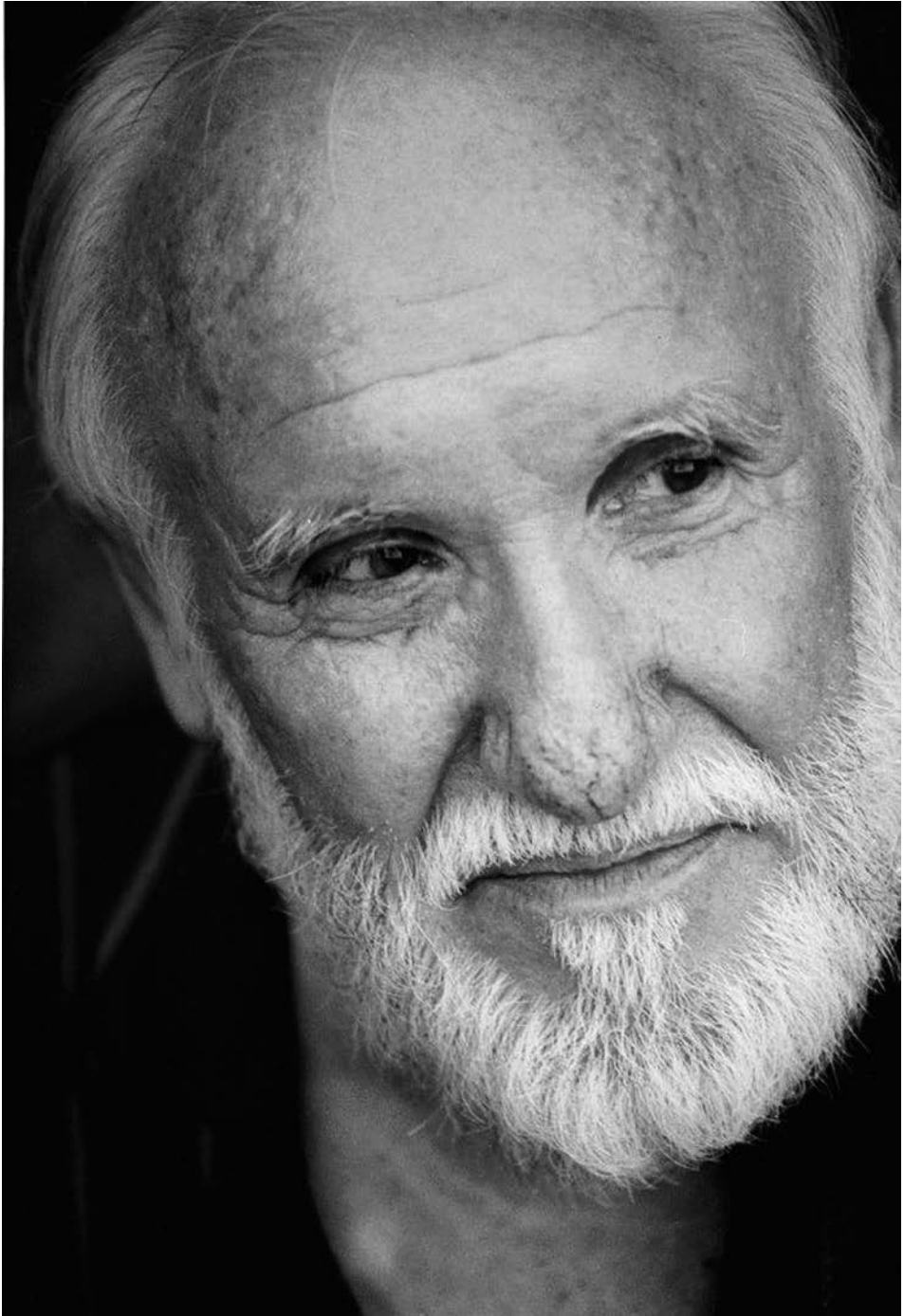
Non ingresou ningún académico correspondente.

### DÍA DAS LETRAS GALEGAS, 17 DE MAIO DE 2010

O Día das Letras Galegas do ano 2010 foi dedicado ao egrexio poeta Uxío Novoneyra (Parada do Courel, 1930 – Santiago de Compostela, 1999).

O seu nomeamento produciuse na sesión ordinaria celebrada polo Pleno da Real Academia Galega o día 27 de xuño de 2009, e tendo en conta, entre outras razóns:

Que Uxío Novoneyra, malia moverse como poeta nas lindes do indicible e nos horizontes do silencio, descubriunos a historia da súa terra natal, o Courel, con palabra substantiva e ansias de liberación. Nos seus poemas, convertidos en ladaíña popular, ecoan as lendas de tradición oral, a toponimia activa da súa terra e a palabra amorosa, fusionadas por un ben traballado ritmo de forxa e continua refacción. Nun país de adeuses, Uxío Novoneyra sempre quixo regresar á súa terra para peregrinar a Compostela dende o Courel por terras libradas.



Uxío Novoneyra  
Foto: Federico García-Cabezón  
Arquivo familiar Novoneyra-Rei

## UXÍO NOVONEYRA

Darío Xohán Cabana

### BIOGRAFÍA

Uxío Novoneyra -Novo Neira no rexistro civil- naceu o 19 de xaneiro do 1930 na aldea de Parada, da parroquia de Seoane ou Savane, preto da impresionante e hoxe mítica Devesa da Rogueira. Por parte de nai procedía dunha estirpe de fidalgos rurais con pazo na parroquia cebreirega de Pacios do Señor; por parte de pai, dunha familia de podentes labregos; a súa casa natal era a máis forte da aldea. Chegado o tempo, Uxío estudou o Bacharelato en Lugo, onde fixo fraternal amizade co seu estrito coetáneo Manuel María, de parecida orixe social. Xunto con el, frecuentou o trato de intelectuais da xeración anterior, como Luís Pimentel -mestre de poesía para os dous-, Ánxel Fole, Celestino Fernández de la Vega, Ánxel Johán e Ramón Piñeiro.

Ós 19 anos Uxío trasladouse a Madrid, onde ficou ata 1951 e se matriculou como ouvinte na Facultade de Letras. Volveu a Galicia para facer o servizo militar, coincidiu de novo no campamento de Parga con Manuel María. Rematado o período de instrución, os dous foron destinados a Santiago, onde seguiron en fraternidade, frecuentando de novo Ramón Piñeiro e outros intelectuais e artistas entre os cales Otero Pedrayo e Carlos Maside foron talvez os máis decisivos na súa formación.

Estando en Santiago, Novoneyra enfermou dunha pleuresía que o tivo ás beiras da morte e lle deixou longas secuelas. Aínda que ás veces facía pequenas escapadas a Lugo, a Compostela, a Madrid e a outros lugares, entre 1953 e 1962 viviu case recluído no Courel. Cando volveu para a aldea, había nela veciños vidos de fóra: María Mariño Carou e o seu marido Roberto Pose, mestre de Parada e antigo militante das Mocidades Galeguistas, os dous en amizade cordial coa súa familia, propietaria da casa da escola. A fraternal relación cotiá entre o mozo poeta, que xa escribira *Os eidos*, e aquela complexa muller de Noia, xa de mediana idade e cunha cultura máis fragmentaria, foi de parte a parte unha das grandes e frutíferas amizades literarias de Galicia.

En 1962 Uxío radicouse por un tempo en Madrid, onde traballou en programas de radio e televisión como comentador e recitador de poesía, e onde mantivo unha fraternal amizade co pintor Reimundo Patiño e participou en algunhas actividades do grupo Brais Pinto, ademais de frecuentar unha certa bohemia nucleada no Café Gijón. Desta época debe datar tamén a súa amizade co gran poeta galego de expresión castelá Carlos Oroza. Pero en 1966 volveu para a casa, reclamado pola vellez e enfermidade de seus pais, e seguiu residindo no Courel. Contra 1968 coñeceu a lucense Elba Rei -«leve azafrán entre laranxa e cera», diría moitos anos despois en verso perfecto- coa que casou en 1973 e coa que tivo tres fillos, Branca-Petra, Uxío e Arturo. Elba Rei é enfermeira; de casados residiron durante anos no Courel, ou máis ben entre o Courel e Lugo, até que en 1983 se radicaron en Santiago; o ano anterior Novoneyra fora elixido presidente da Asociación de Escritores en Lingua Galega, cargo que ostentou até a súa morte.

Nestes anos composteláns, Novoneyra incrementou aínda máis a súa actividade pública, que se viñera facendo cada vez máis intensa dende mediados dos setenta, con dúcias e dúcias de intervencións e recitais, a miúdo multitudinarios, que o levaban por asociacións culturais e logo por centros de ensino de toda Galicia. A súa poderosa voz e o seu sabio e delicadísimo manexo de todos os recursos da expresión oral e corporal fixeron del un recitador -el prefería a palabra «dicidor»- inimitable, non só dos seus propios poemas, senón tamén dos alleos, e especialmente das cántigas dos trovadores. Á súa condición de poeta xenial unía varias condicións persoais que o converteron nun auténtico mito: unha bondadosa inxenuidade de neno enorme -Mozo Grande, díxolle Ferrín-, un radical compromiso cívico co pobo e coa lingua e unha insubornable e tranquila honestidade na súa vida.

Uxío Novoneyra morreu en Santiago de Compostela cando apenas entrara na ancianidade, o 30 de outubro de 1999, e foi enterrado en Lugo, no cemiterio municipal de San Froilán.

## BIBLIOGRAFÍA

A bibliografía de Novoneyra é moi complexa, e algúns dos seus poemas máis célebres foron publicados en revistas ou panfletos moito antes de seren recollidos en libro: por exemplo, o *Vietnam Canto* e a *Letanía de Galicia* gozaron dunha enorme difusión e popularidade a partir de 1968. Por outra banda, hai bastantes poemas que figuran en diversos libros seus, a miúdo con variantes máis ou menos importantes. Velaquí unha síntese moi elemental:

- *Os eidos*, Galaxia, Vigo 1955. Con prólogo de Ramón Piñeiro. A maioría dos poemas deberon ser escritos en 1952 e nos principios do 53.
- *Elexías do Courel e outros poemas* [edición bilingüe, indebidamente titulada en castelán pola editorial], Colección Adonais, Rialp, Madrid 1966. Reeditado co título de *Tempo de elexía*, Vía Láctea, Oleiros 1991. Esta nova edición incorpora algúns poemas da mesma época e introduce outros pequenos cambios.
- *Os eidos-2*, Galaxia, Vigo 1974. Contén poemas case todos posteriores ós *d'Os eidos*. Inclúe a *Letanía de Galicia*, daquela xa célebre.
- *Poemas caligráficos*, Brais Pinto, Madrid 1979. Contén poemas xa publicados antes, pero agora belamente manuscritos con grafía xestual polo autor, e un limiar de Reimundo Patiño.
- *Os eidos. Libro do Courel*, Xerais, Vigo 1981. Reúne os libros *Os eidos* de 1955 e *Os eidos-2*, con algúns dos seus poemas retocados e reordenados, e incorpora algúns outros posteriores a 1974. É a edición definitiva do seu libro central.
- *Muller pra lonxe*, Deputación Provincial de Lugo, 1986. Contén poemas de amor, algúns procedentes doutros libros e algúns novos, ilustrados con caligrafías do autor e debuxos de Carlos Pardo Teixeira. Leva un epílogo de Claudio Rodríguez Fer, e é unha bela edición de arte.
- *Do Courel a Compostela*, Sotelo Blanco, Santiago 1988. Contén poemas de diversas épocas e procedencias, dispersos ou doutros libros, con caligrafías do autor. Inclúe entre outros moitos o mítico *Vietnam Canto*, a *Letanía de Galicia* e o romance de Manuel de Ribadaira, conformando un libro de gran densidade cívica e lírica.
- *Poemas da doada certeza i este brillo premido entre as pálpebras*, Espiral Maior, A Coruña 1994. Reúne poemas escritos nos anos inmediatamente anteriores, todos inéditos ou dispersos.
- *Arrodeos e desvíos do Camiño de Santiago e outras rotas*, Hércules de Ediciones e Xerencia de Promoción do Camiño de Santiago, A Coruña 1998. É libro todo ou case todo novo.

Novoneyra deixou poucas e breves prosas discursivas de grande intensidade, algunhas apenas diferenciáveis da súa obra propiamente lírica. Publicou tamén tres libros narrativos para nenos: *O cubil de Xabarín* (1990), *Gorgorín e Cabeazón* (1992) e *Ilda, o lobo, o corzo e o xabarín* (1997). Pero foi esencialmente un poeta, e foino ademais coma ninguén, todos os días da súa vida, cunha noble obsesión que encheu a súa obra de luz e de poder, e que lle gañou a admiración e o amor de gran parte do pobo. Entre as moitas glorias da súa obra pódense citar dúas ben grandes: converteu o Courel nun mito nacional, e é autor dunha presa de poemas que expresan cunha autenticidade e unha eficacia milagrosa a emoción da terra, a emoción da lingua, a emoción democrática de formarmos parte dun pobo e dunha nación e dunha esperanza:

*É xa hora de que señas toda patria dos teus  
dos que gardaron a fala en que máis se dixo adeus  
e señas dona de ti e señora de falar  
señora de decidir e dona de se negar.*



## HOMENAXE A UXÍO NOVONEIRA

Manuel Rico Vereá

## CHÁMANOS ESTE DÍA QUE CHOVE

A Real Academia Galega homenaxea este ano un poeta cunha obra na que agroma a terra e agroman todas as inquedanzas de quen está comprometido cos seus signos de identidade. É a súa unha poesía esencial, espello do seu cosmos, unha poesía que fala e respira por todos os galegos que foron e faláron a nosa lingua. Estamos ante un home que fai unha tremecida representación de si mesmo e das súas montañas do Courel.

Uxío Novoneyra, fillo de labrego de Parada de Moreda, na Serra do Courel, herdou a voz dos seus para lle cantar á natureza que o invade. Tamén herdou o saber observar, mirar, ver e expresar o espazo e o tempo do seu contorno nativo. El mesmo dicía que *a terra existe moitas miradas para ser coñecida; existe moita paixón para acadar a súa dimensión sagrada, de significación total.*

Velaquí que quere redescubrir a súa patria e mais a nosa buscando o pasado, buscando o fundamento da nosa fidelidade:

*Chámanos iste día que chove.  
Chámanos cada verba  
cada sorriso cada xeito cada ollada nosa  
cada val e cada tesoro.*

E nas verbas que na Compostela da posguerra lanzou aquel interrogante:

*Galicia, será a miña xeración quen te salve?  
Irei un día do Courel a Compostela por terras libradas?  
Non a forza do noso amor non pode ser inútil.*

Que desde colectivo Brais Pinto berraba: *LIBERTÁ chamas nos ollos tristes nas caras do METRO... (...) Todo bruído sin nome é un agoiro.*

Que se ergue contra a porta xorda da ditadura que quere volver afiar a súa pouta: *Porta xorda cravada que o pulo sabe!*

Xa vai para 55 anos que nos deu a obra mestra froito dunha apertura do ser que procura a identidade existencial.

Os *Eidos* poden ser o cumio desa experiencia acumulada que Uxío canta. O espectáculo da natureza do Courel, da Devesa de Rogueira, da neve, a cultura campesiña a cultura labrega ten un longo depósito do silencio da terra.

*Dobran as campás da neve  
A alma de seu gardada (...)*

E por iso el nos descobre os paxaros voando o ámbito do canto porque se funde coa natureza. Coñece o que hai arredor de si na *devesa Rogueira*, rodeada de teixos, de carballos, de bidueiros, de freixos, de carqueixas, nogueiras e abrairas. Vive inmerso na natureza, nos invernos de lobos, *o deus da soidade* nos ventos mensaxeiros; nos veráns de mares de centeo... Por iso é o cantor da súa terra

*COUSOS do lobo  
caborcos do xabarín!  
Eidos solos  
onde ninguén foi nin ha dír! (...)*

O Courel máxico coa súa primavera, o canto de mil paxaros que cantan o agromar da natureza; o verán, coa súa expresión máis intensa nos traballos das colleitas do pan; o outono, cos soutos e fragas vestidas de follas e o inverno, co seu vento precursor das grandes nevadas quedaron reflectidos na súa obra:

*Dobran as campás da neve  
A alma de seu gardada  
Tornouse aínda máis calada  
E nin pode nin se atreve. (...)*

A súa poesía ten raigañas ancestrais porque está trala procura do pasado da terra, do absoluto que nos pode explicar como pobo; ás veces ata se funde co lirismo tradicional *FIANDEIRA delgada sempre metida a fiar sempre a fiar e soñar para logo non ser nada*.

E, coñecedor de cumes e tesos coas súas abas todas, reflicte a toponímica do seu contorno courelao e todas as súas cousas:

*HEIN d'ir ó Pía Paxaro i a Boca do Faro, deitarme na Campa da Lucenza nun claro.  
Hein d'ir. Á Devesa da Rogueira i a Donís ó rebolo á Pinza i o chao dos Carrís. (...)*

Na súa homenaxe e para a Real Academia Galega creou esta melodía, que intenta describir cada teso courelao, Manuel Rico. Nani García recrea este espazo e tempo co arranxo musical e interpretación pianística. Carme Rey pon a súa voz, no Estudio Bruar mestura Nico Vieites.

Algún día iremos todos do Courel a Compostela... con Uxío.

## SESIÓN ACADÉMICA

Os actos conmemorativos transcorreron no concello de Folgoso do Courel. O acto central tivo lugar na antiga escola de Seoane, segundo o seguinte programa:

## ORDE DOS ACTOS

11:45 horas

Recepción na casa do Concello de Folgoso do Courel (rúa da Deputación, s/n)

12:00 horas

Sesión plenaria extraordinaria e pública da Real Academia Galega, na antiga Escola de Seoane, coa intervención dos Excmos./as Sres./as Académicos/as:

D. Manuel Rivas Barrós

D.<sup>a</sup> Margarita Ledo Andión

D. Darío Xohán Cabana Yanes

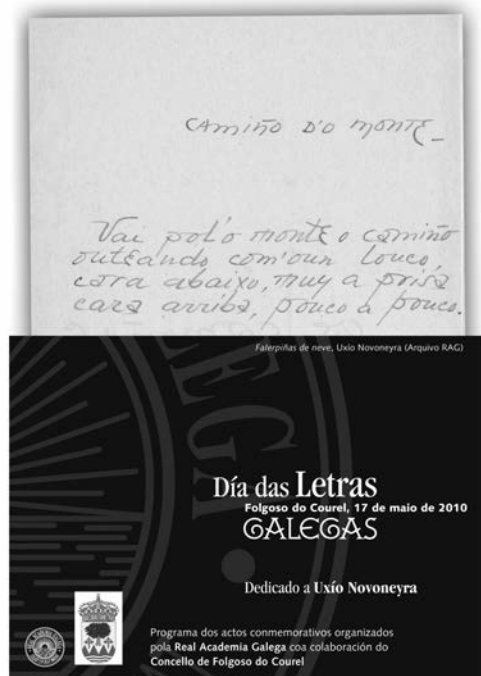
D. Manuel González González

Pechou o acto o Excmo. Sr. Presidente da Real Academia Galega

D. Xosé Luís Méndez Ferrín

13:30 horas

Inauguración do CPI Poeta Uxío Novoneyra (Seoane)





## Orde dos actos:

12:00 horas

Sesión plenaria extraordinaria e pública da Real Academia Galega na antiga escola de Seoane, coa intervención dos Excmos./as Sres./as Académicos/as:

- ❖ D. Manuel Rivas Barrós
- ❖ D.<sup>a</sup> Margarita Ledo Andión
- ❖ D. Darío Xohán Cabana Yanés
- ❖ D. Manuel González González

Pecha o acto o Excmo. Sr. Presidente da Real Academia Galega:

- ❖ D. Xosé Luís Méndez Ferrín

13:30 horas

Inauguración do CPI "Poeta Uxío Novoneyra" (Seoane)



Intervención de Manuel Rivas na sesión plenaria extraordinaria e pública da Real Academia Galega con motivo do Día das Letras Galegas, celebrada na antiga Escola de Seoane. Real Academia Galega. Arquivo / Foto: Xosé Castro



Intervención de Margarita Ledo na sesión plenaria extraordinaria e pública da Real Academia Galega con motivo do Día das Letras Galegas, celebrada na antiga Escola de Seoane.  
Real Academia Galega. Arquivo / Foto: Xosé Castro



Intervención de Darío Xohán Cabana na sesión plenaria extraordinaria e pública da Real Academia Galega con motivo do Día das Letras Galegas, celebrada na antiga Escola de Seoane.  
Real Academia Galega. Arquivo / Foto: Xosé Castro



Intervención de Manuel González na sesión plenaria extraordinaria e pública da Real Academia Galega con motivo do Día das Letras Galegas, celebrada na antiga Escola de Seoane.  
Real Academia Galega. Arquivo / Foto: Xosé Castro

## CONGRESO UXÍO NOVONEYRA

Por circunstancias orzamentarias, non se puido celebrar durante o ano 2010. Tivo lugar os días 17, 18 e 19 de febreiro de 2011.

## OUTROS ACTOS E INFORMACIÓNS

18 de xaneiro de 2010: Rolda de prensa no salón de actos da Real Academia Galega na que se presentou a *Análise académica das Bases para o decreto do plurilingüismo no ensino non universitario de Galicia*.

1 de febreiro de 2010: Visita institucional da Real Academia Galega ao Presidente e Director Xeral de Caixa Galicia, Mauro Varela e Xosé Luís Méndez López respectivamente.

8 de febreiro de 2010: Visita institucional da Real Academia Galega ao Presidente da Excma. Deputación de Ourense, José Luis Baltar Pumar.

17 de febreiro de 2010: Encontro na Real Academia Galega cos deputados do PSdeG – PSOE, Francisco Cerviño e Xaquín Fernández Leiceaga.

18 de febreiro de 2010: Visita institucional da Real Academia Galega ao Delegado do Goberno en Galicia, Antón Louro Goyanes.

24 de febreiro de 2010: Visita institucional da Real Academia Galega ao Presidente da Excma. Deputación Provincial da Coruña, Salvador Fernández Moreda.

25 de febreiro de 2010: Visita institucional da Real Academia Galega ao Presidente da Excma. Deputación Provincial de Pontevedra, Rafael Louzán Abal.

26 de febreiro de 2010: Visita institucional da Real Academia Galega ao Director Xeral da Fundación Pedro Barrié de la Maza, Javier López Martínez.

Marzo: Inclusión da Real Academia Galega nos Presupuestos Generales del Estado español.

1 de marzo de 2010: Visita institucional da Real Academia Galega ao Alcalde-Presidente do Concello da Coruña, Javier Losada de Azpiazu.

3 de marzo de 2010: Visita institucional da Real Academia Galega ao Conselleiro de Cultura e Turismo, Roberto Varela Fariña.

12 de marzo de 2010: Visita á Real Academia Galega dunha representación do Bloque Nacionalista Galego, formada por: Guillerme Vázquez, Francisco Jorquera, Carlos Aymerich e Ana Pontón.

25 de marzo de 2010: Visita á Real Academia Galega da Alcaldesa-Presidenta do Concello de Cangas, Clara Millán, para a organización do acto de ingreso como académico de número de Bernardino Graña.

6 de abril de 2010: Acto público de doazón á Real Academia Galega de diversa documentación de Xohán Casal por parte da viúva e fillas do pintor Raimundo Patiño.

7 de abril de 2010: Visita institucional á Real Academia Galega da Ministra de Cultura, Ángeles González-Sinde.

14 de abril de 2010: Visita da Real Academia Galega á Alcaldesa-Presidenta do Concello de Folgoso do Courel, Dolores Castro Ochoa para a organización do Día das Letras Galegas 2010.

19 de abril de 2010: Visita á Real Academia Galega do Alcalde-Presidente do Concello de Muxía, Félix Porto Serantes, para colaboración na creación da Fundación Gonzalo López Abente.

19 de abril de 2010: Inauguración do III Encontro Cidade da Coruña “Literatura e viaxe”, organizado pola Asociación de Escritores en Lingua Galega. Interveu o poeta, periodista e tradutor arxentino Juan Gelman, cuxa disertación levou por título “Baixo chuvia allea”. O acto tivo lugar no salón de actos da Real Academia Galega.

28 de abril de 2010: Conferencia de Miguel Anxo Murado: “Inventar un lugar en vez dunha historia”, dentro do III Encontro Cidade da Coruña “Literatura e viaxe”, organizado pola Asociación de Escritores en Lingua Galega. O acto tivo lugar no salón de actos da Real Academia Galega.

5 de maio de 2010: Conferencia de Hélia Correia: “A poeira falante”, dentro do III Encontro Cidade da Coruña “Literatura e viaxe”, organizado pola Asociación de Escritores en Lingua Galega. O acto tivo lugar no salón de actos da Real Academia Galega.

11 de maio de 2010: Conferencia de Alberto Mangel: “O camiño da lectura”, dentro do III Encontro Cidade da Coruña “Literatura e viaxe”, organizado pola Asociación de Escritores en Lingua Galega. O acto tivo lugar no salón de actos da Real Academia Galega.

12 de maio de 2010: Presentación do libro editado por *La Voz de Galicia*, en homenaxe a Uxío Novoneyra: *Arrodeos e desvíos do Camiño de Santiago e outras rotas*. O acto tivo lugar no salón de actos da Real Academia Galega.

19 de maio de 2010: Conferencia de Xabier P. Docampo: “Viaxes imaxinarias”, Remate do III Encontro Cidade da Coruña “Literatura e viaxe”, organizado pola Asociación de Escritores en Lingua Galega. O acto tivo lugar no salón de actos da Real Academia Galega.

9 de xuño de 2010: Presentación, no salón de actos da Real Academia Galega, do libro de María Pilar García Negro, *Clamor de rebeldía. Rosalía de Castro: ensaio e feminismo*.

15 de xuño de 2010: Sinatura do convenio de colaboración entre a Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Infraestruturas e a Real Academia Galega para levar a cabo a remodelación e adecuación do soto do edificio da sede



principal da Institución. Estiveron presentes: Alberto Núñez Feijoo, Presidente da Xunta de Galicia; Agustín Hernández Fernández de Rojas, Conselleiro de Medio Ambiente, Territorio e Infraestruturas e Xosé Luís Méndez Ferrín, Presidente da Real Academia Galega.

17 de xuño de 2010: Presentación do proxecto da Casa Museo Manuel María.

Estiveron presentes: Pablo Villamar, Vicepresidente da Excma. Deputación Provincial da Coruña; os responsables do proxecto Xan Casavella e Xosé Díaz Vieites; Saleta Goy e Alberte Ansedo, Presidenta e Secretario respectivamente da Fundación Manuel María de Estudos Galegos. Durante o acto presentouse a obra inédita de Manuel María *Cecais hai unha luz*.

26 de xuño de 2010: Plenario da Real Academia Galega onde se elixiu a Lois Pereiro para ser homenaxeado o Día das Letras Galegas do ano 2011. Ao finalizar, tivo lugar unha rolda de prensa informativa.

3 de xullo de 2010: Visita á Real Academia Galega dun grupo de profesores portorriqueños e conferencia de Ángel Basanta.

7 de xullo de 2010: Visita institucional á presidenta do Parlamento de Galicia, María Pilar Rojo Nogueira, á que asistiron o presidente e o secretario da Real Academia Galega.

12 de xullo de 2010: Sinatura do convenio de colaboración entre a Sociedad Española de Ciencia del Suelo (SECS) e a Real Academia Galega (RAG). Estiveron presentes os presidentes de ambas as institucións, D. Xosé Luís Méndez Ferrín e D. Jaume Porta Casanellas.

24 de xullo de 2010: Interposición por parte da Real Academia Galega do recurso contencioso-administrativo contra o Decreto do Plurilingüismo no ensino non universitario de Galicia.

Agosto-setembro: execución das obras de reforma do soto, para albergar a biblioteca da RAG, e do tellado do edificio da rúa Tabernas.

10 de setembro de 2010: Visita institucional á Real Academia Galega do Ministro de Xustiza, Francisco Caamaño.

13 de outubro de 2010: Inauguración da exposición *A Coruña na creación do libro galego*, organizada pola Concellaría de cultura do concello da Coruña en colaboración coa Real Academia Galega. A exposición desenvolveuse entre o 13 de outubro e o 14 de novembro do ano 2010 no pazo municipal de María Pita.

19 de outubro de 2010: Inauguración das obras do soto e do tellado da Real Academia Galega, coa presenza do Conselleiro de Medio Ambiente, Agustín Hernández Fernández de Rojas.

23 de outubro de 2010: A Real Academia Galega recibe o IX Premio Ramón Piñeiro “Facer País” no concello de Láncara.

5 de novembro de 2010: sinatura dun convenio marco de colaboración entre a Fundación Pedro Barrié de la Maza e a Real Academia Galega e outro de desenvolvemento para a creación dunha nova liña editorial conxunta. No acto estiveron presentes Xosé Luís Méndez Ferrín, presidente da RAG; José María Arias Mosquera, presidente da Fundación Barrié e de Banco Pastor; Javier López Martínez, director da Fundación, e Xosé Luís Axeitos, secretario da RAG.

12 de novembro de 2010: Presentación do *Dicionario galego de recursos humanos*, da autoría de Lucía Dans Álvarez de Sotomayor, Yolanda Maneiro Vázquez e Inés Veiga Mateos e coeditado pola Fundación Galicia Empresa e o Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades. Esta obra encádrase dentro da serie de dicionarios e vocabularios de linguas de especialidade de TERMIGAL, Servizo de Terminoloxía Galega, que funciona mediante un convenio entre a Real Academia Galega e a Xunta de Galicia.

Estiveron presentes: Anxo Lorenzo, Secretario Xeral de Política Lingüística; Ángel Bernardo Tahoces, Director Xeral de Industria, Enerxía e Minas; Benito Fernández González, Presidente da Fundación Galicia Empresa; Yolanda Maneiro Vázquez e Lucía Dans Álvarez de Sotomayor, dúas das autoras do *Dicionario*, e Xosé Luís Méndez Ferrín, Presidente da Real Academia Galega.

16 de novembro de 2010: Sinatura do convenio de colaboración entre a Excm. Deputación Provincial de Lugo (Vicepresidencia primeira) e a RAG para financiar gastos de funcionamento da RAG. O acto tivo lugar na Vicepresidencia Primeira da Deputación en Lugo, rexida por Antón Bao Abeilleira.

18 de novembro de 2010: Presentación do *Dicionario de pronuncia da lingua galega*, a primeira proposta xeral que se fai sobre a ortofonía da lingua galega.

O autor desta obra, editada pola Real Academia Galega coa colaboración do Instituto da Lingua Galega, é o Catedrático de Filoloxía Galega da Universidade de Santiago de Compostela, Xosé Luís Regueira.

No acto estiveron presentes: Xosé Luís Regueira, Manuel González González, Francisco Fernández Rei e Xosé Luís Méndez Ferrín.

18 de decembro de 2010: Homenaxe pública da Real Academia Galega a Luís Seoane no seu centenario e a todos os galegos ilustres do cemiterio de San Amaro da Coruña. Acto organizado coa colaboración da Concellaría de Cultura do Concello da Coruña e da Fundación Caixa Galicia.



29 de decembro de 2010: Presentación *Boletín da Real Academia Galega*, número 370 dedicado a Ramón Piñeiro, na que estiveron presentes: Xosé Luís Méndez Ferrín, Xosé Luís Axeitos, Antón Santamarina e Antón Bao. Así mesmo, tivo lugar unha charla-recital dedicada a Lois Pereiro, na que participaron: Antón Bao Abelleira, Xosé Luís Méndez Ferrín, Antón Patiño, Darío Xohán Cabana e Manuel Rivas. Os actos celebráronse no salón de actos da Deputación Provincial de Lugo.

## SECCIÓNS DA REAL ACADEMIA GALEGA

**I. SECCIÓN DE LINGUA:** componse dos seguintes seminarios:

### 1. Seminario de Lexicografía

Creado en 1983.

Director: D. Manuel González González.

Financiamento: Consellería de Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia.

Traballos desenvolto:

#### 1. Revisión da nova edición do Dicionario da RAG

Continuouse coa revisión do *Dicionario da Lingua Galega* da Real Academia Galega. Enviouse de novo o texto actualizado do *Dicionario* aos académicos, e estableceuse como data límite para a proposta de emendas o día 25 de xullo de 2010, que posteriormente se ampliou ata o 30 de setembro. Pero ata finais de ano continuaron chegando informes e propostas dos académicos sobre algunhas entradas do dicionario, polo que aínda non foi posible pechar definitivamente a edición do dicionario.

2. Iniciouse a revisión e corrección da nova edición do *Dicionario castelán-galego* da Real Academia Galega.
3. Publicouse o *Dicionario da pronuncia*, do que é autor Xosé Luís Regueira Fernández, académico correspondente, e que foi presentado publicamente no salón de actos da RAG o día 18 de novembro polos académicos Francisco Fernández Rei e Manuel González González, polo Presidente da RAG e polo propio autor.
4. Preparouse o monográfico de *Cadernos de lingua sobre o A lingua galega no Eo-Navia, Bierzo occidental, as Portelas, Calabor e o Val do Ellas: historia, breve caracterización e situación sociolingüística actual*, obra de Henrique Costas.
5. Iniciáronse as conversas coa Fundación Barrié para a colaboración coa RAG en materia de lexicografía e de cara a unha renovación tecnolóxica do Seminario.

## 2. Seminario de Sociolingüística

Creado en 1990.

Director: D. Manuel González González.

Financiamento: Consellería de Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia.

Traballos desenvoltos:

1. Na redacción do volume terceiro do Mapa sociolingüístico Galego 2004, dedicado ao estudo das Actitudes Lingüísticas en Galicia, que consta dunha Introducción e os cinco capítulos seguintes:
  - Marco teórico
  - Método
  - Opinións lingüísticas
  - Predisposicións motivacionais
  - Esteriotipos sobre os galegos e os españois
2. Preparouse así mesmo un informe sobre a situación do galego estre-meiro no occidente de Asturias, de León e de Zamora.

## 3. Servizo de Terminoloxía Científico-Técnica en lingua galega (TERMIGAL)

Creado en 1996.

Director: D. Manuel González González.

Financiamento: Consellería de Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia.

Traballos desenvoltos:

1. Elaborouse o *Diccionario de bioloxía*, que foi enviado á imprenta para a súa edición, preparado, baixo a supervisión lingüística da RAG, por un equipo de investigadores da Facultade de Bioloxía da Universidade de Santiago de Compostela.
2. Levouse a cabo a revisión terminolóxica de *Windows 7* e da última versión do novo paquete *Office*, seguindo o procedemento establecido por Microsoft, e espérase que axiña se procederá á súa presentación pública.
3. Concluíuse o *Vocabulario da bicicleta*, que foi realizado coordinadamente co Office Quebecois de la Langue Française, quen se encargou do establecemento da terminoloxía deste campo para o francés (Tina Celestin e Denis Godbout).
4. O servizo de consultas incrementouse de maneira moi notoria e continuada, e ocupa unha parte moi importante do tempo e dos recursos humanos de TERMIGAL.
5. Procurouse, na medida dos recursos dispoñibles, manter actualizada a sección de documentación, sobre todo a parte correspondente a recursos referidos á lingua galega.

#### 4. Seminario de Gramática

Creado no ano 2000.

Directora: D.<sup>a</sup> Rosario Álvarez Blanco.

Financiamento: Consellería de Educación e Ordenación Universitaria e Real Academia Galega.

Traballos desenvoltos:

Coordinación: Rosario Álvarez Blanco.

Membros do equipo: Francisco A. Cidrás Escáneo, Ernesto X. González Seoane, Xosé Luís Regueira Fernández, Xosé Xove Ferreiro.

Os membros deste equipo veñen traballando dende hai anos, de forma individual ou en parceria, arredor dun proxecto de *Gramática xeral descritiva do galego moderno*. O obxectivo último é a descrición da gramática do diasistema do galego moderno (séculos XIX-XXI), atendendo ás distintas variantes xeográficas, cronolóxicas, sociais e estilísticas comprobables na actualidade.

Nos últimos anos, este equipo de gramáticos, coordinados por Rosario Álvarez, asumiu a encarga de elaborar a gramática institucional da

RAG. O obxectivo académico é redactar unha gramática descritiva do galego estándar, capaz de orientar sobre o uso e as múltiples opcións lingüísticas, e asemade sobre a corrección gramatical, dirixida a usuarios de amplo espectro, con certo nivel cultural per sen coñecementos técnicos en lingüística. A gramática académica que se pretende é unha gramática de referencia, que describe o galego estándar e o “bo” uso da lingua; non seu programa como unha gramática prescritiva senón cunha gramática descritiva, mais así a todo debe orientar o uso oral e escrito do galego máis axeitado a cada situación lingüística.

Da súa natureza nace tamén a súa dificultade, pois a gramática da RAG non pode ser unha gramática máis. Os promotores e redactores son conscientes de que calquera texto gramatical emanado da institución que ten a autoridade en materia normativa vai ser entendido cun forte carácter prescritivo. Son conscientes tamén que o usuario vai demandar dese texto unha luz que disolva os seus problemas, polo que se sentirá defraudado sempre que o texto non o guíe nas súas dúbidas.

Por tanto, o novo texto ten que ser descritivo do estándar, e para iso é preciso definir que é ou non é “estándar”, máis alá dos aspectos contidos nas Normas. Como se indica no inicio do texto normativo, o estándar debe ser fiel á lingua falada e asentar na tradición, ademais de ser congruente coas outras linguas románicas, nomeadamente o portugués. Asemade, a gramática da RAG debe informar sobre a corrección lingüística e orientar o uso oral e escrito do galego máis axeitado a cada situación lingüística. Como xa foi sinalado en anterior ocasión, o equipo redactor non sempre atopa na bibliografía bases seguras que lle permitan ir máis aló da respectiva experiencia como falantes dos seus membros, polo que debe concentrar o labor en investigacións puntuais, que vén a luz en forma de artigos ou comunicacións.

A fins de 2010 redactouse e asinouse un convenio de colaboración entre a RAG e a USC (a través do ILG), que formaliza o compromiso entre ambas as partes. Prevese un prazo de execución de tres anos, polo que a fins de 2013 debería estar entregado o texto definitivo.

## 5. Seminario de Onomástica

Creado en 2001.

Director: D. Antón Santamarina Fernández.

Financiamento: Real Academia Galega.

Traballos desenvolto:

A Comisión de Onomástica, durante o ano 2010, elaborou numerosos informes solicitados por institucións xurídicas e particulares referidos, os máis deles, a establecer a forma galega correcta dun nome ou dun apelido, entre os que figuran:

Nomes: Adrián, Helena, Luar, Luzía, Olaia, Suso e Tiago.

Apelidos: Amorim, Freixedo, Iglesias, Mendes, Rodrigues, González, Miñones, Oia, Paio, Pena, Souto, Tojo, Vasques e Veira.

Outros informes: Situación actual do galego en Asturias, León, Zamora e Estremadura.

## 6. Cursos de lingua e cultura galegas para estranxeiros e españois de fóra de Galicia

Creados en 1993.

Director: D. Francisco Fernández Rei

Financiamento: Consellería de Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia.

Colaboración: Universidade de Santiago de Compostela

XXIII EDICIÓN DOS CURSOS DE LINGUA  
E CULTURA GALEGAS PARA ESTRANXEIROS  
E ESPAÑOIS DE FÓRA DE GALICIA  
(Santiago de Compostela 2-30 xullo 2010)

Os cursos desenvolvéronse de acordo co programa previsto que se aprobou na reunión da comisión de seguimento do 28 de xuño do 2010.

### 1. Participantes e países

Na presente edición participaron 83 alumnos e alumnas procedentes dos seguintes países: Alemaña, Arxentina, Brasil, Reino Unido, República Checa, Chile, Costa Rica, Croacia, Cuba, España, Estados Unidos, Finlandia, Francia, Grecia, Hungría, Indonesia, Irlanda, Italia, Marrocos, México, Perú, Polonia, Portugal, Romanía, Rusia, Ucraína e Xapón.

### 2. Recepción e asignación de nivel

O venres 2 de xullo, data de chegada do alumnado, na secretaría dos cursos instalada no seminario A do Instituto da Lingua Galega foise recibindo, a partir das dez da mañá, a cada un dos alumnos e alumnas para lles entregar o material didáctico e outro material, así como a documentación das bolsas a aqueles aos que se lles concedera.

Ás 16:00 h da tarde realizáronse, na aula 5 da Facultade de Xeografía e Historia da USC, as probas para coñecer o nivel do alumnado, especialmente para quen non tiña realizado un nivel dentro destes cursos de verán. Ás 20:30 h procedeuse á distribución dos grupos que, despois dalgún reaxuste, quedaron do seguinte xeito:

- Elemental A (20 estudantes): un curso teórico e práctico
- Elemental B (21 estudantes): un curso teórico e práctico
- Medio (22 estudantes): un curso teórico e práctico
- Curso superior de Filoloxía Galega (20 estudantes)

### 3. Inauguración dos cursos

O xoves 8 de xullo, despois das clases teóricas desa mañá, realizouse ás 12:00 h o acto oficial de apertura dos cursos de verán no Salón de Graos da Facultade de Filosofía da Universidade de Santiago de Compostela, na praza de Mazarelos.

No acto interviñeron o Director dos cursos, Francisco Fernández Rei; a Directora do Instituto da Lingua Galega, Rosario Álvarez Blanco; o Secretario Xeral de Política Lingüística da Xunta de Galicia, Anxo M. Lorenzo; o Presidente da Real Academia Galega, Xosé Luís Méndez Ferrín; e o Reitor da Universidade de Santiago de Compostela, Juan J. Casares Long, que presidiu a mesa.

### 4. Actividades académicas

As actividades académicas con carácter obrigatorio realizáronse co seguinte horario e esquema en aulas da Facultade de Xeografía e Historia da USC:

- a) De 9:30 h a 11:30 h clases teóricas para todos os grupos na aula 3 (Elemental A), aula 6 (Elemental B), aula 7 (Medio) e aula 13 (Superior).
- b) De 12:00 h a 13:30 h: conferencia sobre algún tema de cultura galega ou ben proxección de documentais ou películas, que nalgúns casos tiñan relación co tema que se ía tratar na conferencia do seguinte día. Realizáronse todas na aula 8. En xeral, o coloquio rematou ás 14:00 h.
- c) De 16:00 h a 17:30 h: clases prácticas para os grupos dos niveis elemental e medio nas correspondentes aulas dos grupos teóricos.

A biblioteca do Instituto da Lingua Galega estivo a disposición do alumnado dos cursos, de 9:30 h a 14:30 h e de 16:30 h a 20:30 h. A bibliotecaria do ILG, Florentina Xoubanova, ocupouse polas mañás



do servizo de biblioteca, así como algunhas tardes xunto coa secretaria e o director dos cursos e algún investigador do ILG.

#### 4.1. Profesorado

A distribución do profesorado dos niveis elemental e medio foi a seguinte:

##### *Elemental A:*

Raquel Alonso Parada (teoría)

Noelia Estévez Rionegro (práctica)

##### *Elemental B*

María Pereira Maceda (teoría)

Xurxo Martínez González (práctica)

##### *Medio A:*

Ana Fachal Fraguela (teoría)

Verónica Rúa Garrido (práctica)

##### *Medio B:*

Mari Carme Pazos Balado (teoría)

Rosa Mouzo Villar (práctica)

#### 4.1. Profesorado

A distribución do profesorado dos niveis elemental e medio foi a seguinte:

##### *Elemental A:*

Rosa Mouzo Villar, do ILG (teoría)

Sandra Vázquez Núñez, do ILG (práctica)

##### *Elemental B:*

Ana Fachal Fraguela, da RAG (teoría)

Lorena López López, do ILG (práctica)

##### *Medio:*

Carme Pazos Balado, da RAG (teoría)

Liliana Martínez Calvo, da RAG (práctica)

#### 4.2. Curso Superior de Filoloxía Galega

Desenvolveuse co profesorado e temas que se indicaran na comisión de programación:

##### *Seminario I* (do 5 ao 9 de xullo):

Xosé Luís Regueira Fernández: “Problemas de lingüística galega”

##### *Seminario II* (do 12 ao 16 de xullo):

Xesús Alonso Montero: “Plástica e literatura antifascista de Luís Seoane nos anos da Guerra Civil 1936-1939”

Xosé Manuel Salgado: “Rebeldía, subversión e protesta en tres voces líricas: I. Manuel Curros Enríquez. II. Celso Emilio Ferreiro. III. X. L. Méndez Ferrín”

*Seminario III* (do 19 ao 23 de xullo):

Carme Hermida Gulías: “Historia da lingua galega”

*Seminario IV* (do 26 ao 30 de xullo):

Rosario Álvarez Blanco: “Variación e cambio lingüístico no galego actual”

#### 4.3. Conferencias

O programa con datas, participantes, título e presentadores foi o seguinte:

9 de xullo

María Yáñez: *Comunicar en galego na primeira década do século XXI*. Presentación de Malores Villanueva.

12 de xullo

Xesús Alonso Montero: *Plástica e literatura antifascista de Luís Seoane nos anos da Guerra Civil 1936-1939*. Presentación de Francisco Fernández Rei.

14 de xullo

Henrique Monteagudo: *A situación sociolingüística do galego e a súa evolución nos últimos tempos*. Presentación de Malores Villanueva.

15 de xullo

Xosé Ramón Barreiro: *Introdución á Historia Contemporánea de Galicia*. Presentación de Malores Villanueva

16 de xullo

Xosé Luís Axeitos: *O poeta Manuel Antonio, navegante de altura*. Presentación de Francisco Fernández Rei

19 de xullo

Xosé Manuel Salgado: *Santiago de Compostela entre a Lenda, a Historia e a Literatura*. Presentación de Malores Villanueva.

21 de xullo

Uxía Senlle: *A palabra cantada*. Presentación de Malores Villanueva.

23 de xullo

Manuel Rivas: *Un fogar no mundo*. Presentación de Francisco Fernández Rei

26 de xullo

María Dolores Domínguez Santos: *Perfil psicológico dos galegos*. Presentación de Rosa Mouzo.

28 de xullo

Yolanda Castaño: *A grandeza do minoritario. Escribir poesía en galego*. Presentación de Malores Villanueva.

#### 4.4. Películas e documentais

Fixéronse as proxeccións seguintes:

5 de xullo

*Historias de Galicia* (2007). Cap. 1 *Onde o mundo se chama Galicia* (30'); cap. 11 *Os camiños do país* (29'). Dirección de Xosé Manuel Vega. Presentación de Ana Fachal Fraguera.

6 de xullo

Documental *Linguas cruzadas* (2007), de María Yáñez e Mónica Ares (50'). Presentación de Lorena López López

13 de xullo

Documentais *A terceira póla. Un recanto de fala galega en Estremadura* (2008), de Rubén Pardiñas (27'), e *A outra escola* (2005), de Pilar Faxil e Helena Villares (50'). Presentación de Sandra Vázquez.

20 de xullo

Documental *Terra fin de ciclo. Unha historia de aldeas abandonadas* (2004), de Ovidio Fernández e Marta de Sillán (54'). Presentación de Carme Pazos.

22 de xullo

Película *O lapis do carpinteiro* (2002). Dirección de Antón Reixa (100'). Presentación de Liliana Martínez.

27 de xullo

Documental *Paixón polo mar* (2009), de Pemón Bouzas e Victorino Lourido (50'). Presentación de Francisco Fernández Rei.

#### 5. Actividades extraacadémicas

A partir das 18:00 h realizáronse diversas actividades extraacadémicas con carácter voluntario que a seguir se relacionan:

- a) O día 2 de xullo, entre 17:30 e as 20:00 h uns 40 estudantes fixeron unha visita opcional polas salas do Museo do Pobo Galego. Dividíronse en dous grupos, que guiaron a secretaria

dos cursos (Malores Villanueva) e o director dos cursos (Francisco Fernández Rei).

- b) O 13 de xullo, ás 18:00 h máis de 50 estudantes visitaron a redacción do xornal compostelán *Galicia Hoxe* e os estudos de Correo TV e Radio Obradoiro, acompañados pola secretaria dos cursos. Varios alumnos participaron en directo no programa da tarde desta emisora.
- c) O 15 de xullo, ás 20:00 h, 64 estudantes de todos os niveis, acompañados pola secretaria dos cursos, asistiron en Padrón ao acto *Commemoración do 125º Aniversario do Pasamento de Rosalía de Castro*, organizado pola Fundación Rosalía de Castro.
- d) O 21 de xullo, catro estudantes (3 do superior e 1 do medio), xunto coa secretaria dos cursos, participaron en directo de 18:00 h a 18:30 h no programa *A tarde*, da Radio Galega.
- e) Varios alumnos do curso foron entrevistados para o programa *Ben Falado* que emite a Televisión de Galicia.
- f) O día 29, día da clausura, de 16:00 h a 17:30 h, o alumnado das clases prácticas (e voluntariamente o do nivel superior) asistiu a un acto con membros da agrupación folclórica *Cantigas e Agarimos*, de Santiago de Compostela, que primeiro na aula 8 da Facultade de Xeografía e Historia explicaron o xeito de recoller o material de campo e tamén como é o traxe galego, que eles vestían; e a seguir, no claustro da propia Facultade, interpretaron varias pezas un cuarteto tradicional da agrupación e deron unhas leccións prácticas de baile galego.

## 6. Excursións

Realizáronse dúas excursións de xornada completa, dous sábados, co percorrido que en liñas xerais se indicara na sesión de programación:

- Sábado día 10: *As Mariñas dos Condes e as Mariñas dos Frades. De Betanzos a Pontedeume.*

Comezou o percorrido cunha visita a Betanzos, logo ao pazo de Mariñán e xantar na Capela; pola tarde visitouse o bosque en estado primitivo das Fragas do Eume, un fráxil paraíso vexetal perdido que nos trasladou a todos á visión do que posiblemente era antigamente a maior parte de Galicia; e rematou o percorrido cunha visita a Pontedeume.

Fixo de guía en todo o percorrido Felipe Senén (ex director do Museo Arqueolóxico da Coruña e actualmente Técnico

de Xestión Cultural e Museólogo da Deputación da Coruña). A secretaria e o director dos cursos de verán participaron na excursión e, ademais, fixeron de guías en parte da visita por Betanzos.

- Sábado día 17: *Baixo Miño: Tui, Santa Tegra (A Guarda) e Baiona.*

O percorrido comezou en Tui, onde se visitou a catedral e o seu claustro guiados polo guía oficial da catedral, Suso Vila; a seguir foise á igrexa de San Domingos, onde fixo de guía o galerista Manuel Martínez, que nos acompañou polas rúas da cidade vella cando a excursión a guiaba o arqueólogo Ángel Concheiro. Despois de xantar en Tui, o propio Ángel Concheiro foi o guía na visita detallada á citania e ao monte de Santa Tegra e na vila de Baiona, onde rematou o percorrido.

- Ademais o venres, 23 de xullo, despois das actividades da mañá fíxose unha excursión ao parque do Xirimbao (concello de Teo), onde se celebrou o Xantar de Irmandade.

#### 7. Xantar de irmandade

O venres 23 de xullo celebrouse un xantar de irmandade á beira do río Ulla, no parque do Xirimbao (concello de Teo), á sombra dun souto de castiñeiros. Realmente este ano foi máis ben unha romaría, con música e baile galegos xunto cos cantos (e algunha danza asiática) que trouxeron dos 27 países participantes nos cursos e de diversas zonas de España.

Foi un éxito a nova edición deste xa tradicional festival de Mundovisión, tan ben levado por Malores Villanueva, e con diversas actuacións dun gaiteiro albaceteño, estudante dos cursos, e pandeireiteiras galegas e algunha de Córdoba, tamén estudante dos cursos. Fechouse o festival cunha actuación coral do profesorado e dunha boa presada de estudantes, con diversas cancións galegas, e baile de muiñeiras.

#### 8. Clausura dos cursos

O acto de clausura tivo lugar o xoves 29 de xullo no Salón de Actos da Facultade de Filosofía da USC. No acto interviñeron o Director dos cursos, D. Francisco Fernández Rei; a Directora do Instituto da Lingua Galega, D.<sup>a</sup> Rosario Álvarez Blanco; o Secretario Xeral de Política Lingüística da Xunta de Galicia, D. Anxo M. Lorenzo; o Presidente da Real Academia Galega, D. Xosé Luís Méndez Ferrín; e o Vicerreitor da Universidade de Estudantes e Formación Conti-

nua da Universidade de Santiago de Compostela, D. Francisco Durán Villa, que presidiu a mesa. No remate do acto de clausura, igual que se fixera o día da inauguración, serviuse un refrixerio ás autoridades, ao profesorado e a todo o alumnado.

O día 29 antes da clausura no nivel superior e pola tarde nas clases prácticas dos niveis elemental e medio cubríronse as enquisas de avaliación do cursos.

A sesión da mañá do día 30 dedicouse á revisión de traballos e exames finais.

## II. SECCIÓN DE HISTORIA

Creada en 1998.

Director: D. Xosé Ramón Barreiro Fernández.

Financiamento: Real Academia Galega.

Traballos desenvolto:

O director da sección e o académico Xosé Luís Axeitos proseguen na preparación dos seguintes tomos do epistolario de Manuel Murguía.

Ademais, Xosé Ramón Barreiro Fernández terminou a redacción da biografía de Murguía, de próxima aparición na Editorial Galaxia.

A sección seguiu prestando a súa colaboración en forma de informes ás distintas solicitudes procedentes de Galicia, de España e do estranxeiro, especialmente no eido biográfico.

## III. SECCIÓN DE LITERATURA

Creada en 1998.

Director: D. Xesús Alonso Montero

Financiamento: Real Academia Galega

Traballos desenvolto:

Está en fase de preparación un volume de Cartas de Manuel Curros Enríquez. A edición corre a cargo da investigadora Victoria Álvarez Ruiz de Ojeda, autora de varias incursión no epistolario currosián. A edición académica ofrecera un número moi valioso de cartas de Curros Enríquez a Andrés Martínez Salazar, obrantes na nosa institución.

## BIBLIOTECA E HEMEROTECA

Creadas en 1905.

Director: D. Euloxio Rodríguez Ruibal.

Financiamento: Consellería de Cultura e Turismo.

Traballos desenvolto:

1. Rexistro informatizado dos fondos bibliográficos, que serve de base para a súa consulta e a elaboración de listaxes e estatísticas.  
Ingreso de fondos no 2010:  
Doazón: 329 obras.  
Intercambio: 165 obras.  
Compra: 33 obras.
2. Envío mensual de avisos de recibimento e agradecemento a todos os particulares e institucións que nos remiten publicacións, xa sexa en concepto de doazón ou intercambio.  
No 2010 enviamos un total de 110 correos electrónicos de agradecemento.
3. Xestión das diversas doazóns (fondos repetidos) efectuadas dende a biblioteca. No ano 2010 foron doadas 77 obras.
4. Xestión da base de datos de intercambios de publicacións entre a Real Academia Galega e diversas entidades, así como dos correspondentes envíos.
5. No capítulo de saídas temporais de fondos destacamos a achega bibliográfica e xestión do todo o relacionado coas seguintes exposicións:
  - Cen por cen Seoane. 100 anos, 100 lugares*, organizada pola Fundación Caixa Galicia.
  - A Coruña na creación do libro galego*, organizada pola Concellaría de Cultura do Concello da Coruña e a Real Academia Galega.
  - De puño e letra* (Homenaxe a Carvalho Calero), organizada polo Concello da Coruña.
  - Ex-Libris Gallaeciae*, organizada pola Fundación Cidade da Cultura de Galicia.
 Ademais recolléronse datos bibliográficos doutros libros con características especiais susceptibles de formar parte de futuras exposicións.
6. Colaboración bibliográfica coa Casa-Museo Emilia Pardo Bazán, especialmente no referido á actividade de *Os xoves da rúa Tabernas*.
7. Transferencia de fondos para o arquivo.  
Con motivo dunha revisión dos fondos bibliográficos destacamos a transferencia de 418 obras que pola súa tipoloxía deben conservarse no arquivo da institución. De igual xeito foron transferidos 5 volumes con material diverso (fotografías, manuscritos...) procedentes da biblioteca de Enrique Chao Espina. Deste xeito

quedan mellor delimitados os tipos de materiais de cada sección.

Fases de realización:

- Revisión dos fondos
- Extracción de materiais arquivísticos dos andeis
- Listaxe dos mesmos
- Traslado ao arquivo
- Anotación de baixa no catálogo e no rexistro da biblioteca.

8. Reubicación dos fondos da biblioteca con motivo da remodelación do soto da institución.

No ano 2010 leváronse a cabo importantes obras no edificio (remodelación do tellado e soto). Isto deu lugar a unha completa redistribución dos fondos bibliográficos e hemerográficos que cambiou totalmente a configuración da biblioteca dando lugar a unha serie de tarefas ás que dedicamos gran parte do ano.

Fases do traballo:

- a) Preparación previa dos fondos antes da súa reubicación.  
Revisión e reconto das monografías do 4º e 5º andar.  
Clasificación dos fondos do soto (hemeroteca e almacén) e introdución dos volumes en caixas, posteriormente pechadas hermeticamente e sinalizadas con etiquetas de contido.  
Elaboración de listaxes coa recollida destes datos.
  - b) Baleirado do salón de actos.
  - c) Baleirado do soto e traslado destes fondos (hemeroteca e almacén) ao salón de actos.
  - d) Remodelación do soto e instalación de compactos a cargo dunha empresa especializada.
  - e) Traslado de fondos do 4º andar (monografías) para os compactos do soto coa adaptación dos andeis nos casos necesarios.
  - f) Traslado de fondos do salón de actos (hemeroteca de almacén) para o 4º andar.
  - g) Restitución do salón de actos.
  - h) Traslado de fondos do 5º andar (continuación das monografías) para os compactos do soto.
9. Catalogación informatizada de 246 monografías.
10. Organización da sección de repetidos da Hemeroteca.
11. Posta en marcha do *Boletín da Real Academia Galega* en Internet.  
Finalizada a dixitalización do *Boletín da Real Academia Galega* o seguinte paso foi poñelo accesible en Internet. Estamos á espera de



podelo incluír na páxina Web da Real Academia Galega. De momento accédese a través da seguinte dirección: <http://www.boletin.realacademiagalega.org>

12. Atención de usuarios (consultas telefónicas, resposta de correos electrónicos ou atención na propia sala de lectura):  
 Información bibliográfica.  
 Consulta e reprodución de fondos segundo a normativa.  
 Tratamento informático destes datos de consulta e reprografía.  
 Este ano consultáronse 413 obras e leváronse a cabo 329 pedimentos de reprodución, na súa maioría en formato dixital.  
 Dentro do apartado de reproducións destacamos a colaboración da Biblioteca e Hemeroteca da Real Academia Galega coa Fundación Castelao.  
 O proxecto consistiu no baleirado dunha serie de libros e especialmente de publicacións periódicas da nosa institución co obxectivo de reunir e reproducir todas as imaxes relacionadas coa obra de Castelao para que nun futuro próximo estean a disposición do público en Internet.
13. Con motivo do Día da Letras Galegas, este ano dedicado a Uxío Novoneyra, reservouse unha parte na sala de lectura para expoñer todas as obras relacionadas dalgún xeito co homenaxeado.

## ARQUIVO

Creado en 1905.

Director: D. Euloxio Rodríguez Ruibal.

Financiamento: Consellería de Cultura e Turismo.

Traballos desenvolto:

1. Elaboración do Regulamento do Arquivo que ten como finalidade a organización e ordenación do Arquivo así como facilitar á Real Academia Galega o cumprimento do establecido nos seus Estatutos (Real Decreto 271/2000 de 25 de febreiro) e no Regulamento de Réxime Interno (aprobado polo Plenario o 4 de novembro de 2000). É obxecto do Regulamento establecer o papel do Arquivo na RAG, o seu funcionamento básico, as técnicas para o tratamento dos documentos e as condicións de recepción, custodia, conservación e acceso. A dirección do Arquivo propón, neste regulamento, a organización da documentación e dos fondos desde a perspectiva da técnica arquivística que concibe a configuración do Arquivo nunha dobre vertente, por un lado como a ordenación dos

procesos administrativos propios da RAG e por outro como fonte de información e documentación ao dispor da Institución e dos seus membros así como de investigadores, estudosos e terceiros interesados. O Regulamento entrara en vigor ao día seguinte da súa aprobación polo Plenario da RAG.

2. Elaboración de Normas de Consulta en sala.
3. Elaboración dos procedementos de:
  - Reprodución
  - Consulta
  - Saída temporal
  - Doazón
  - Préstamo interno
  - Comunicación cos usuarios
4. Descrición dos fondos persoais Xoán Casal e María Casás Torres.
  - Descrición e catalogación da Colección de postais e da Colección de fotografías.
  - Descrición das fotografías da subserie Boletín da Real Academia Galega.
  - Identificación, descrición e catalogación da Colección Pergameos.
  - Migración da parte gráfica do Arquivo soportada nunha base de datos Access ao Sistema de Xestión Integral Albala.
  - Informatización da correspondencia da RAG (1905-1917).
  - Informatización das actas da RAG (1905- 1915).
  - Participación e colaboración do Arquivo nas seguintes exposicións:
    - Exposición conmemorativa do centenario do nacemento de Ricardo Carvalho Calero.* Concello de Ferrol.
    - Exposición Pano de fondo. Achegamento á fotografía de estudio 1880-1960.* Caixanova.Vigo.
    - Exposición Ex Libris Gallaeciae. Dos libros de Galicia.* Fundación Cidade da Cultura. Monte Gaiás.
    - Exposición A Coruña na creación do libro galego.* Concello da Coruña.
  - Reproducións dixitais dos fondos. Conservación da copia e orde.
  - Atención aos usuarios: presencial, telefónica, electrónica.
  - Estatísticas: 72 usuarios presenciais, 121 non presenciais.

## MUSEO RAG

### Traballos desenvolto:

1. Catalogación informatizada do patrimonio artístico da RAG, 64 novas referencias, deixando o número total ao final do ano en 1731.
2. Xestión do patrimonio.
  - 2.1 Saídas temporais de fondos con destino ás seguintes exposicións:
 

*Casares Quiroga*, organizada polo Concello da Coruña, 2 pezas: Cartaz de apoio ao Estatuto de Autonomía de 1936 por Vidarte. Caixa con Escudo da II República pertencente a Novoa Santos.

*Exlibris Gallaeciae. Dos libros de Galicia*, organizada pola Fundación Cidade da Cultura de Galicia, 3 pezas: Carta Xeométrica de Galicia de Domingo Fontán. Mapa Petrográfico Estructural de Galicia de Isidro Parga Pondal.

Ex Libris de Gabino Díaz de Herrera por Álvaro Cebreiro.
  - 2.2. Saída temporal para limpeza, restauración, e reprodución do Busto de Curros Enríquez feito por Asorey, co fin de ser exposta na Casa dos Poetas de Celanova.
  - 2.3. Compactación na almacenaxe da colección, co fin de gañar espazo útil para ampliación da mesma.
  - 2.4. Mantemento e limpeza da colección, xestión de traballos de restauración nas pezas máis danadas, con especial mención ao óleo do “Castelo de Santa Cruz “ de José Seijo Rubio que foi resituado para unha mellor exposición no segundo andar trala súa restauración.
3. Atención de usuarios mediante correo electrónico e teléfono.
  - 3.1 Información sobre a colección.
  - 3.2 Consulta e reprodución dos fondos segundo a normativa.
  - 3.3 Tratamento informático das peticións de reprodución e consulta.
4. Rexistro de entrada:
  - 4.1. Compras:
 

Medalla do Centro Galego da Habana.
  - 4.2. Doazóns:
 

Titulo de Licenciado en Filosofía e Letras de Vicente Viqueira y López por Manuel Rodríguez Viqueira.

Retrato de perfil Antón Vilar Ponte por Xosé Carvallude.  
Baleirado en xeso do busto de Curros por Casa dos Escritores de Celanova  
Estatua “Galicia “ por Sondaxe.  
Maqueta de un batuxo por Deputación de Lugo.  
Busto de Ramón Cabanillas por Concello de Cambados.  
IX Premio Ramón Piñeiro “Facer País” Concello de Láncara.  
Escudo do Concello de Láncara por Concello de Láncara.  
Calendarios e Carteis de diversas institucións e particulares.

### CONVENIOS, ACORDOS E CONTRATOS

Durante o ano 2010 a Real Academia Galega asinou unha serie de convenios de colaboración con distintas entidades co fin de desenvolver proxectos concretos:

- Convenio de cooperación entre a Consellería de Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia e a Real Academia Galega para o mantemento do Servizo de Terminoloxía Científico-Técnica en lingua galega.
- Convenio de cooperación entre a Consellería de Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia e a Real Academia Galega para a organización da vixésimo terceira edición dos Cursos de verán de lingua galega para estranxeiros.
- Convenio de colaboración entre a Consellería de Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia e a Real Academia Galega para traballos de lexicografía e da gramática galega.
- Convenio de cooperación entre a Consellería de Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia e a Real Academia Galega para a realización de actuacións en metería de sociolingüística galega.
- Convenio de cooperación financeira entre a Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Infraestruturas e a Real Academia Galega para levar a cabo a remodelación e adecuación do soto do edificio da sede principal da Real Academia Galega.
- Convenio de colaboración entre a Consellería de Cultura e Turismo e a Real Academia Galega para regular o réxime de libramentos das transferencias de financiamento do orzamento par o ano 2010.
- Subvención da Secretaría Xeral de Política Lingüística para a realización dos seus traballos a prol da normalización lingüística do idioma galego.
- Convenio de colaboración entre a Excma. Deputación Provincial da Coruña e Real Academia Galega para o financiamento das actividades do ano dous mil dez.

- Convenio entre a Universidade de Santiago de Compostela e o Seminario de Lexicografía da Real Academia Galega para a realización de prácticas de alumnos do Máster Europeo en Lexicografía Teórica e práctica.
- Convenio de colaboración entre a Real Academia Galega e a Universidade de Santiago de Compostela para a realización do Dicionario de Apelidos Galegos.
- Convenio de colaboración entre a Real Academia Galega e a Universidade de Santiago de Compostela para a redacción dunha gramática descritiva do galego actual que cubra os obxectivos de servir como gramática académica e de contribuír a definir e difundir o estándar.
- Acordo de colaboración entre Fundación Caixa Galicia – Claudio San Martín e a Real Academia Galega para a realización de actividades culturais do ano 2010.
- Convenio marco entre a Fundación Pedro Barrié de la Maza, Conde de Fenosa e a Real Academia Galega para a colaboración no eido lexicográfico.
- Convenio marco entre a Fundación Pedro Barrié de la Maza, Conde de Fenosa e a Real Academia Galega para a colección Clásicos da Academia.
- Financiamento da edición do *Boletín da Real Academia Galega*, pola Fundación Rodríguez Iglesias e Hércules de Ediciones, S.A.
- Contrato con Appendix A. Agreed Currency, Rates and Rate Definitions.
- Convenio de colaboración entre a Sociedad Española de Ciencia del Suelo (SECS) e a Real Academia Galega (RAG).  
Con ese convenio a RAG súmase a outros similares asinados pola SECS coa Real Academia Española, o Institut d'Estudis Catalans e a Euskaltzaindia para colaborar na elaboración dun *Glosario de Ciencia del Suelo* sincrónico, multilingüe, especializado e selectivo en español, catalán, éuscaro e galego, coas equivalencias en inglés e francés. A participación da RAG consistirá, sobre todo, en prestar asesoramento desinteresado ao proxecto no referente á normalización lingüística e terminolóxica daqueles termos da Ciencia do Solo de nova incorporación ou de uso xa aceptado.
- Convenio marco de colaboración entre a Fundación Pedro Barrié de la Maza e a Real Academia Galega e outro de desenvolvemento para a creación dunha nova liña editorial conxunta.

## OUTRAS CONTRIBUCIÓNS ECONÓMICAS

Ademais dos convenios asinados con institucións, tanto públicas como privadas, a RAG recibiu axudas de tipo económico para contribuír ao desenvolvemento da súa actividade diaria dos seguintes organismos:

- Ministerio de Educación, Política Social y Deporte. Gabinete Técnico de la Subsecretaría de Educación, Política Social y Deporte (subvención destinada a financiar gastos de funcionamento e desenvolvemento de academia e outras institucións con fins similares).

## REPRESENTACIÓN DA RAG

A Real Academia Galega ten representación institucional nas seguintes entidades:

- Consello da Cultura Galega.
- Consello de Comunidades Galegas.
- Consello Social da Lingua Galega (Concello de Vigo).
- Fundación Cidade da Cultura.
- Instituto da Lingua Galega.
- Padroado da Biblioteca do Real Consulado.
- Padroado da Biblioteca Nacional.
- Padroado da Fundación Caixa Galicia.
- Padroado da Fundación Carlos Casares.
- Padroado da Fundación Castelao.
- Padroado da Fundación Curros Enríquez.
- Padroado da Fundación Germán Sánchez Ruiopérez.
- Padroado da Fundación Luís Seoane.
- Padroado da Fundación Manuel Curros Enríquez.
- Padroado da Fundación Rosalía de Castro.
- Padroado do Museo do Pobo Galego.
- Padroado da Fundación Camilo José Cela.
- Padroado da Fundación Otero Pedrayo.
- Padroado da Fundación Manuel Puente “Cultura Gallega” de Buenos Aires.

## PREMIOS NOS QUE A RAG TEN REPRESENTACIÓN COMO XURADO

- Premio Antón Losada Diéguez.
- Premio das Letras e das Artes de Galicia.
- Premio de Xornalismo de Opinión Roberto Blanco Torres.
- Premio Trasalba da Fundación Otero Pedrayo.

- Premio Otero Pedrayo.
- Premio Antonio López Ferreiro de Investigación Humanística e Premio para Investigadores Mozos (área de humanidades) correspondentes aos Premios Galicia de Investigación.
- Premios Nacionais de Literatura do Ministerio de Educación, Cultura y Deporte.

## INSTITUCIÓN COLABORADORAS

- Arquivo do Reino de Galicia
- Asociación de Escritores en Lingua Galega
- Asociación PuntoGal
- Asociación Socio-Pedagóxica Galega
- Caixa Galicia
- Caixanova
- Centro Galego de Artes da Imaxe (CGAI)
- Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades
- Concello da Coruña
- Consello da Cultura Galega
- Deputación da Coruña
- Deputación de Lugo
- Deputación de Ourense
- Fundación Caixa Galicia
- Fundación Luís Seoane
- Fundación Otero Pedrayo
- Fundación Barrié
- Fundación Rosalía de Castro
- Fundación Rodríguez Iglesias
- Fundación Santiago Rey Fernández-Latorre
- Grupo Radio Televisión de Galicia
- Hércules de Ediciones, S.A.
- Instituto da Lingua Galega (ILG)
- Museo de Pontevedra
- Museo do Pobo Galego
- Parlamento de Galicia
- P.E.N. Clube de Galicia
- Universidade da Coruña
- Universidade de Santiago de Compostela
- Universidade de Vigo
- Xunta de Galicia

## DOAZÓNS, DEPÓSITOS E ADQUISICIÓNS

O 6 de abril de 2010 tivo lugar o acto de entrega da documentación do escritor galego Xohán Casal á Real Academia Galega por parte de María Vicenta Rábago, viúva de Reimundo Patiño.

Xohán Casal entregou ao seu amigo e pintor coruñés Reimundo Patiño unha serie de poemas escritos durante a “longa noite de pedra” da posguerra. O titulado “Campo da Rata” publicouse na revista *Loia* (1977), aventura xuvenil literaria en Madrid. Coa volta da documentación de Xohán Casal a Galicia reintégranse, grazas á xenerosidade da viúva de Reimundo Patiño, as palabras silenciadas á cidade que as inspirou.

O 2 de xuño de 2010, Pablo Beade Pérez entregou á Real Academia Galega, en concepto de depósito por un período non determinado, cincuenta e tres fotografías da súa propiedade procedentes da Federación de Sociedades Galegas da República Arxentina.

O 4 de agosto de 2010, Antón Capelán fixo doazón de varios exemplares do xornal *La Noche*.

O 20 de setembro de 2010, Luís Alonso Girgado fixo doazón, á Real Academia Galega, de valiosa documentación da Asociación Iniciadora da Real Academia Galega en Cuba, que vén enriquecer e completar o arquivo académico sobre a frutífera relación entre as dúas institucións.

O 27 de setembro de 2010, Manuel Rodríguez Viqueira, neto do filósofo e escritor galego Xoán Vicente Viqueira, fixo doazón, á Real Academia Galega, de diversa documentación orixinal do seu avó. A entrega formal foi realizada por Xosé Manuel Beiras Torrado.

O 5 de outubro de 2010, Luís Alonso Girgado fixo doazón, á Real Academia Galega de valiosa documentación da *Sección de Recreo y Adorno* do Centro Gallego de La Habana.

O martes 19 de outubro de 2010, asinou un contrato de depósito coa Fundación Curros Enríquez polo que a Real Academia Galega cede dúas pezas emblemáticas para seren expostas na mostra permanente dedicada á figura de Manuel Curros Enríquez que albergará a Casa dos Poetas de Celanova. Son as seguintes:

1. Medalla de académico numerario.- Descrición: medalla oficial de académico de número decorada co escudo de Galicia e da Real Academia Galega. Signatura: R-800. Autor: ?. Medidas: 8 x 5 x 2 cm. Ano: primeiro cuarto do século XX. Técnica: fundido.
2. Coroa de Curros Enríquez.- Descrición: coroa de loureiro dourada e prateada, con medallón de Curros Enríquez e escudo de Galicia sobre fondo



de veludo verde. Signatura: R-155. Autor: ?. Medidas: 65x 65 cm. Ano: 1904. Técnica: Fundido.

3. Luces LED para exposición. Material de montaxe.

## PUBLICACIÓNS

Durante o ano 2010 publicáronse as seguintes obras:

*Análise académica das Bases para o decreto do plurilingüismo no ensino non universitario de Galicia*. A Coruña: RAG, 16 de xaneiro de 2010.

GRAÑA VILLAR, B., *Contos populares e Rosalía*. A Coruña: RAG, 2010. Discurso de ingreso.

REGUEIRA, X. L., *Diccionario de pronuncia da lingua galega*. A Coruña: RAG, 2010.

DANS ÁLVAREZ DE SOTOMAYOR, L., MANEIRO VÁZQUEZ, Y., VEIGA MATEOS, I., *Diccionario galego de recursos humanos*. A Coruña: RAG; Santiago de Compostela: Xunta de Galicia, Fundación Galicia Empresa, Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, Termigal, 2010.

*La Tribuna. Cadernos de Estudos da Casa-Museo Emilia Pardo Bazán*, 7. A Coruña: RAG / Casa-Museo Emilia Pardo Bazán, 2010.

## IX PREMIO RAMÓN PIÑEIRO LÓPEZ “FACER PAÍS” ENTREGADO Á REAL ACADEMIA GALEGA EN LÁNCARA O DÍA 23 DE OUTUBRO DE 2010

Lectura na Ponte de Carracedo de Emma Ferreiro Cela (Asociación Cultural Val de Láncara, Lugo)

Bos días, antes de nada recibide o cordial saúdo das Asociacións Culturais da Terra de Sarria, do Val do Neira e do Corgo.

Cada outono, dende hai nove anos, as augas do río Neira e esta ponte de Carracedo son testemuñas caladas do recoñecemento dun traballo e dun compromiso en plenitude a prol de Galicia, da nosa lingua e da nosa cultura.

O RÍO con nome que se perde na noite dos tempos, a ponte con alicerces dos dominadores que sementaron lingua e civilidade, e o CAMIÑO que dende os confíns da Europa esteparia chegaba aos confíns do mundo como vea nutricia e anovadora, son o marco físico, en cada edición do premio FACER PAÍS, onde conflúen mulleres e homes que mantendo o lume sagro herdado dos devanceiros, guizo a guizo fan medrar o quentor e o agarimo dos elementos máis definidores do que Galicia é e do que os galegos somos, camiñantes en vieiros trollados sempre novos, sempre adiante co fardelo dos vellos compromisos e as novas ilusións.

E o Val de Láncara, vizoso, e as terras de reguengo da vila de LARÍN, onde meiriños e xuíces xa mil e cantos anos atrás impartían xustiza “ata a beira do mar” fálanos das nosas orixes e do nacemento dunha lingua presente e viva en todos

os eidos da vida, a que Pero de Armea e Alfonso Gómez, “xograr de Sarria”, con outros moitos cuxos nomes e obra dormen nos vellos cancioneiros, elevaron a lingua cortesá, erguendo un dos máis magníficos monumentos da lírica europea, tesouro que quedou prendido no espírito do pobo galego.

O Río que flúe son os tempos mudantes, e o tempo, sempre a fluír e sempre distinto, pasando de tempos que beben de augas de fontes limpas a tempos de reblo e de entullada.

O camiño e o pobo que marcha de présa ou de vagar, que anda e que desanda, que tece a arañeira de vereas, carreiros e atallos, que vencen ao río-tempo con pontes, con portos e con vaos, con peares ou con areas: coa forza da palabra.

Hoxe coma hai cen anos a nosa ponte e a Academia Galega, que fai o labor de pensar no pobo que fala e canta, que soña e vive, dende a orela da tradición á orela da modernidade, tecendo pedra a pedra a rexa obra que vence as augas torboentas, erguendo tallamares vencedores do entullo...

Aquí en Láncara esta ponte de Carracedo, que soubo de camiñar de alugados que ían para a sega nas “terras de fóra”, do labor de servos que derrubaron a opresión no Castelo de Bande e de labregos que ergueron a súa voz e sufriron a boaventura de seren “perseguidos pola xustiza” na loita pola extinción dos foros o na loita pola supresión da inxusta cota empresarial, é elo multiseccular, pasa de xeración a xeración símbolo da Galiza en eterno transito, que sempre procura unha orela de novas horizontes.

(Ramón Piñeiro, Basilio Losada, Frollan López ....e Francisco Vázquez Saco, Camilo Gonsar, na Academia Galega e nas Aulas, na produción literaria ou na recollida de refráns souberon facer o transito do herdo que viva de Pero de Armea nos tempos de ferro da “desfeita”, souberon levar a gran creación do pobo galego, a nosa lingua, pasándoa dos contos a carón da lareira e do enxebrismo preguiceiro a modernidade combativa e dignificadora.

A Ponte que vai de Manuel Murguía a Xosé Luís Méndez Ferrín soubo de augas limpas e de augas toldas, de augas de ballón e de augas de treboada, de orballos mainos e de cheas destrutoras.....

Xusto é recoñecer, e por iso as Asociacións Culturais da terra de Sarria, do Neira o do Corgo que amosan o seu compromiso coa dignificación do común sentimento da galegitude, neste do ano 2010 quere render homenaxe á Academia Galega polo constante labor da institución e dos seus membros, dende a súa promoción e nacemento da man de ilustres galegos emigrados e persoeiros servidores de Galicia, a prol da defensa e potenciación da lingua e a cultura Galega, a través dun século de actividade fecunda, mesmo en tempos nos que adversas circunstancias e rexeitamento e negación da identidade e dos valores propios dunha Galicia na que o pobo soubo conservar o seu rico patrimonio, acharon na Real Academia Galega e nos seus académicos, como expresión institucional e de rigor científico e intelectual, a máis axeitada canle de manifestación dos valores propios; erguendo, con escaseza de medios e fronte a malevolencias e inxustificadas retesías, a autoridade e o exemplo do seu traballo dignificador e comprometido, especialmente cando, sucede recentemente, se pretende ignorar e ir en prexuízo da creación colectiva máis significativa e prezada do pobo galego:

#### A LINGUA GALEGA

Passará o río-tempo das horas parvas: o pobo segue a facer camiño, a Academia segue firme no seu labor de dignificación, de defensa, de dar luz, de FACER PAIS. Riba da Ponte de Carracedo, riba das augas do río Neira que no Miño rende as súas augas, queremos, coma cada ano, anovar nas augas limpas o noso compromiso bautismal con Galicia e coa súa lingua.

Grazas.

## INTERVENCIÓN DA ACADÉMICA MARGARITA LEDO ANDIÓN NO ACTO CONMEMORATIVO DO 90 ANIVERSARIO DA REVISTA NÓS CELEBRADO EN OURENSE O 30 DE OUTUBRO DE 2010

### NÓS: IMAXINAR A NACIÓN

Poñer a transitar o pensamento e a información como modo de imaxinar a nación. Imaxinar a nación como modo de entrar, eles, os inadaptados, entrar no século XX non como un simple resultado. Entrar no século como un activo, como unha peza de valor, a través dun obxecto que une a actividade intelectual cun programa de intervención que hoxe podemos descodificar, descifrar, pola revista *Nós*, e que mesmo poderíamos comparar co que arestora sucede a respecto dos medios de comunicación en lingua galega. Porque, queirámolo ou non, o retorno a *Nós*, soamente é posíbel dende o presente.

Como adoito acontece, tamén eles, os inadaptados, ao facérense conscientes de que a Terra onde deciden fincar os seus pés, non ten poder, deciden estableceren nós, conexións, redes sansimonianas, medios de comunicación. Pensen que cando aínda a revista non existía, xa acontecía a rúbrica <<Nós, páxinas “gallegas” do diario da Cruña EL NOROESTE>>. E decídeno en harmonía co seu tempo, o tempo que trae á tona os primeiros elementos dunha economía de comunicación de masas aplicada á empresa xornalística, as recomendacións sobre a percepción visual do Instituto psicolóxico de Berlín, o ideario da arte de masas, da creación aplicada aos cousos de usar e de gorentar. É ben sabido que en Galicia boa parte dos emprendementos máis singulares da época teñen que ver con produtos destinados ao que, en curto, nomeamos consumo cultural: o libro, a exposición, o cartaz, a revista, a publicidade... emprendementos que a seguido hanse vencellar co tempo de lecer: os balnearios, a paisaxe, os outros, a viaxe convertida en notas persoais. As notas de viaxe de Castelao ou o *Mitteleuropa*.

Entramos, así, no boletín *Nós*, nunha das iconas deste, segundo Risco, “pequeno agrupamento identificado no pensar ou no facer”, identificado nun programa, de preferirmos a terminoloxía oteriana. Entramos no interior dun cenáculo do tempo dos cenáculos literarios e artísticos, achegámonos á grei do café Roma.

Imaxinar a nación. A idea organizadora dese novo obxecto cultural que hoxe celebramos vaise expresar na partilla e no intercambio de mensaxes e rituais que é, ao cabo, a decisión de imaxinar a nación. E canda ela unha época cuxa cartografía interminábel ponnos hoxe na man un medio, a revista *Nós*, que se idea, de modo sobranceiro, como mediación entre un agrupamento de individuos e unha clase social por culturizar: a pequena burguesía comercial e profesional.

En termos contemporáneos, como produto xornalístico *Nós* é unha mostra do resultado de tres elementos basilares: o primeiro, e do que se derivan os outros dous, podemos localizalo na conxunción entre identidade dunha cultura, que faría referencia ás súas características –e por iso procuráanse sinais na historia, na arqueoloxía, na paisaxe, na xeografía humana...- e identidade cultural en tanto aquelas características que se atribúe un colectivo para sentirse partícipe dela, neste caso da cultura galega, co acerto de situar a identidade en dous elementos inconfundíbeis, a lingua e a terra. O segundo terá que ver coa tematización, precisamente, da lingua e da terra (dende xa sinónimo da nación); co uso da lingua para todo o que teña que ver coa terra; coa posta en relación da terra con todo o que, dentro e fóra a representa, e coa actitude desta súa intelixencia, os autores

da nación-proxecto, o crenáculo que se fai chamar *Nós*. Porque as cousas –mensaxes e rituais- deveñen cousas en poñéndose a andar. Éis o terceiro elemento nodal nun medio de comunicación: a certeza de que existe un público posíbel que cómpre tocar, seducir, configurar, fidelizar nesta descuberta da Terra “oculta ao noso ollar –en palabras de Vicente Risco- por un estrato de cultura allea”. E abofé que a consigna debeu dar co seu segmento de público ideal ou senón Fole, o mozo, non ousaría dicir “despois de *Nós* non fai falla Madrí”. A referencia dominante muda de lugar.

Imaxinar a nación ao partillar mensaxes e rituais. Imaxinar a nación dende os seus relatos, e a consciencia do discurso periodístico como un relato que trae canda si a transferencia dunha cosmovisión e tamén a necesidade de facerse cun espazo de seu. Un novo obxecto, un medio de comunicación, para un novo suxeito en construción, a cultura galega moderna, que se prende a certos sinais: o atlantismo, Irlanda, o mesianismo dun Teixeira de Pascoaes, o retrato orlado -a pesar das precarias condicións de reprodución- para o pasamento de don Manuel Murguía. Un medio de comunicación en que se pon a circular devén artífice de modos de coñecemento e dun modelo cultural a incorporar e a imitar para facer do “bo galego” un cidadán de acó.

Medios, cosmovisión, programa... os inadaptados, os derradeiros heroes oitocentistas problemáticos entran no século cunha proposta de proxecto para a que cómpre labrar a súa propia tradición e filiación; unha proposta onde os mestres son mestres a través do xornal e onde as súas obras deveñen pezas de aprendizaxe brechtianas. Un proxecto-nación que precisa nacionalizar a cultura do grupo que os seus ideadores consideran representativo da sociedade en construción: a pequena burguesía tamén inadaptada ás condicións derivadas do seu papel político residual.

Neste marco é onde acolle evidencia carnal a revista *Nós*, coa súas entradas de páxina marcadas polos monstros do Pórtico que irán dándolles paso a escenas terreas de labor, cando xa, na derradeira etapa compostelá, Colmeiro é o debuxante orgánico e Anxel Casal, o administrador e editor, recibe o recoñecemento da recén nada –e efémera- Asociación de Escritores de Galicia, homenaxe que fai portada no volume xullo-nadal do 1935. Despois chega a terror. Casal, rexedor da cidade de Santiago, e asasinado. Os animadores de *Nós*, *boletín mensual da cultura galega*, personificados en Castelao como director artístico e mais en Vicente Risco, seguen vieiros diferentes. E esta diferenza albíscase tamén en cada revisita á revista.

Por vontade achégome agora a dous aspectos que singularizan *Nós* como produto xornalístico, e dende a connotación que o termo acolle no albor da sociedade como sociedade de comunicación; un produto a movimentarse no escenario definido polas áreas urbanas, a mudanza de modos de vida e o agromar de indicios que apuntan cara o medio impreso moderno –de masas ou de grupo- como un produto de mercado. Aínda que estes parámetros semellen por veces alleos á revista, é esta a paisaxe onde temos que enmarcar o desexo de facer unha publicación moderna na que sobrancea a figura do editor e esas responsabilidades consono a novas profesións como a do director artístico (o deseñador de hoxe), unha redacción máis ou menos estábel e con división de funcións –secretario, redactor-xefe, redactores, colaboradores- á par dunha serie de constantes de composición da páxina que, sen afastarse do modo libro canto a distribución e secuencialización de materiais, abren a forma cara a múltiples significacións.

Se comezarmos pola publicidade, ese aceno inequívoco -para alén do prezo de abonamento- de que *Nós* quere enmarcarse nos parámetros da economía da comunicación, atopámonos con parceiros-reclamo que representan o perfil do

seu anunciante ideal: de lei recoñecer a Andrés Perille, co seu anuncio de plumeiros *Rafium* do primeiro ao último número de *Nós*; ou comprobar como cara a fin foi ficando só o sector gráfico, algún ca outro médico, os autoreclamos e o espazo para a imprenta e publicacións de Anxel Casal que no catálogo correspondente a 1935 anuncia *Dous Folk-dramas* de Yeats, *Devalar* de Otero ou os *Seis poemas galegos* de Federico García Lorca. Nese mesmo volume un texto seminal do mozo Fernández del Riego, *Esprito político e forma cultural* coa acoutación “notas para unha xuventude nacionalista nova” fala, na introdución, de autodefinición política.

Tiñan pasado quince anos dende que *Nós* saíra á rúa en Ourense o 30 de outubro de 1920 cunha mancha de espazos publicitarios diversos: Casa dos Lentos, Samaniego fotógrafo de moda, Marisa Noguero Modas, Plumeiros de rafia Perille con representante na Arxentina (os que pasarán a chamarse *Rafium*), o Nuevo Bazar, augas de Mondariz, Café Moderno, Gran Hotel Roma, farmacia de Ramón Saco, mais bodegas, xastrerías, seguros, automóviles para alén de libros, do boletín decenal *A Nosa Terra* ou da advertencia da propia revista aos homes de negocios que para se facer rico anunciarse en *Nós* é tan necesario coma ter boa sorte.

E continuamos pola imaxe como parte do contido de rituais e mensaxes. Ver o que se ve, unha forma sen espazo, sen fóra de campo; unha forma que olla para ti a través dunha ironía labrada co aceno, co xeito de acubillar o corpo, cun contra-movemento; a través do tempo; a iconografía de *Nós* talvez sexa un deses materiais preciosos que se carrexan de múltiples sinais.

Organizar os materiais na páxina para que nun todo que vai máis aló deste ou aquel artigo emerxa o senso latente dun novo discurso xornalístico: eís o papel da imaxe en *Nós*. Porque para alén dunha evidente simplificación da forma, da razón práctica dun repertorio de signos que se aplican a treos nun seu papel de orientar a lectura, e que sobrancea nas grecas que se sitúan en cabeceira, no motivo a comezo dun texto ou nese anaco, nese detalle que sinala a súa fin, o que interesa ver, no que tamén debemos reparar e na función simbólica desas mesmas imaxes que se dirixen á cerna, que operan como redutoras de senso, que trasladan unha mensaxe unívoca para unha colectividade de lectores que debe ver nelas o *index*, a marca de canteiro dunha nación labrada de antergo mentres, ese mesmo público, recoñece nelas unha obra de alguén, construída para ser parte da cultura material que o representa, que o representa nun obxecto novo do que terma coas mans: o boletín da cultura galega.

O signo de signos que de seu identifica a publicación, a portada de autoría de Castelao que vai dende o número 10 ate o 144, abondaría para un tratado de relacións entre forma, expresión, significado e comunicación que unha densificada peza, estilo *art nouveau*, depara como nó das relacións homes e mulleres, pan e viño, labor e lecer, real e imaxinario, ceo e terra, paixón e rigor. Maior abondamento *Nós* entréganos a aprendizaxe dun modo de fabricación cos medios a bordo, canto aos materiais e os xeitos de realización da imaxe, do debuxo ao gravado, dende a escolla do trazo, da boa forma na expresión do trazo como parte do seu agasallo autoral: eu fago isto desta maneira para ti, valéndome dun medio de comunicación, dun obxecto que é tamén unha prenda coa que ti entras en contacto coma se luíras *fragmentos dun discurso amoroso*. A nación imaxinada, nesta mensaxe lisa: eu fago a revista para ti.

Longa vida a *Nós*.



## FRANCISCO FERNÁNDEZ DEL RIEGO

María Dolores Villanueva Gesteira

Francisco Fernández del Riego faleceu o 26 de novembro de 2010 na súa vivenda da praza de Compostela, en Vigo. A poucos metros de alí sitúase a Casa Galega da Cultura na que se encontra toda a súa herdanza, a Biblioteca e a Pinacoteca que levan o seu nome e que xenerosamente doou á cidade que o acolleu durante algo máis de setenta anos. A súa vida comezaba lonxe do Atlántico, en Vilanova de Lourenzán, un 7 de xaneiro de 1913, e a el gustáballe dicir que fora un agasallo de Reis chegado cun pouco de retraso. Foi o primoxénito de once irmáns nunha familia que vivía de xeito desafogado e que lle permitiu estudar, xogar e ter acceso á lectura, que alimentaría a súa fame de saber. Seu pai era militante do movemento agrarista da comarca, que lideraba Xoaquín Lozano, gran amigo da familia e guieiro de formación do pequeno Del Riego.

Con doce anos coñece a Álvaro Cunqueiro cando se ían examinar por libre ó Instituto de Segundo Ensino de Lugo. A súa amizade encetouse de cativos e fortaleceuse co tempo, a pesar das adversidades, das reviravoltas da vida, incluso das grandes diferenzas existentes entre eles. Co tempo comezan a escribir en *Vallibria*, o semanario que dirixía en Mondoñedo Traperero Pardo e onde coinciden coas plumas de Iglesia Alvarinho ou Gamallo Fierros. Despois de rematar os seus estudos nos Escolapios de Monforte matriculouse na Facultade de Dereito, en Madrid, e alí vive a proclamación da II República o 14 de abril de 1931. Ese curso participa en comités de apoio a presos políticos, nas asembleas lideradas pola Federación Universitaria Escolar e sente o orgullo de ser galego, sen permitir as chanzas dos compañeiros casteláns. O fervor político acrecéntase nel coa lectura da *Teoría do nacionalismo galego*, de Vicente Risco, que o encamiña definitivamente cara ó nacionalismo. Así, aquel verán de regreso á vila laurentina Del Riego organiza diferentes actos para celebrar o Día da Patria Galega e aquel 25 de xullo iza a bandeira galega no balcón do seu concello e pronuncia un discurso que rematará co himno galego. Ese será o punto de partida da súa andaina política.

Os pais, con tantos fillos en idade de estudar, deciden trasladarse a Santiago de Compostela e alí, na Virxe da Cerca, instálase tamén Francisco Fernández del Riego, que xa non volverá a Madrid, pois continuará os seus estudos de Dereito na nova cidade de residencia familiar. Axiña chegou a ser Delegado na Xunta

da Facultade de Dereito e tamén na de Filosofía e Letras, sempre co propósito de galeguizar a universidade e modernizala. Para logralo participou nas manifestacións estudantís, deu mitins e traballou arreo. Cómpre salientar o discurso que leu en representación do estudantado na apertura do curso universitario 1933-34, que obtivo unha grande ovación dos asistentes e repercusión na prensa. Entre as palabras dirixidas ó auditorio resoaron con forza aquelas nas que pedía a galeguización da universidade, a creación de cátedras propias, galegas, nos eidos da xeografía, da historia e da literatura, así como aquelas nas que reclamaba a cooficialidade dos dous idiomas. En 1934 rematou a carreira de Dereito permanecendo na USC como profesor auxiliar de Dereito Civil, pero proseguiría cos seus estudos de Filosofía e Letras, que non chegou a rematar a falta dunha materia.

En Compostela coñece a Lois Tobío, profesor auxiliar de Historia do Dereito, quen o introducirá no ambiente político e intelectual galeguista. Será Tobío quen lle abra as portas do Seminario de Estudos Galegos en outubro de 1931, onde vai establecer relación cos seus membros, entre eles, Antón Fraguas, Carballo Calero, Cuevillas, Risco, Castelao, Cabanillas ou Losada Diéguez. Nesta época publica o *Índice cultural e artístico do renacemento galego* (1931), froito da actividade no Seminario e, pouco despois, vería a luz *Presencia de Galicia nos vieiros do arte novo* (1933). Del Riego entendeu sempre a necesidade da escrita para darlle a coñecer ó país o pensamento nacionalista e para poñer en valor a cultura e a lingua. Por esa razón a súa pluma traballaba co mesmo desacougo có seu dono. Durante a República mantivo a sección “Verbas da Mocidade” no xornal *El Pueblo Gallego*, dirixiu durante un tempo *A Nosa Terra*, o semanario do Partido Galeguista, e tamén o semanario *Ser*, relevando a Suárez Picallo. Ó mesmo tempo impulsou a aparición de *Guieiro*, o voceiro da Federación de Mocidades Galeguistas e ocupou a Secretaría de Redacción na revista de estudos políticos *Alento*, fundada por Álvaro de las Casas. As súas colaboracións na prensa eran moi frecuentes, non só en publicacións do interior como *Nós* ou as xa citadas, senón noutras de fóra de Galicia como na revista *La Universitat Catalana* ou no xornal *La Publicitat*.

O labor xornalístico complementa o político formando un imbricado indisoluble. Del Riego comeza a súa militancia na agrupación galeguista santiaguesa que se integrará no Partido Galeguista (PG), fundado en decembro de 1931 en Pontevedra. O seu carné de afiliado ten data do 1 de xaneiro de 1932 e como militante asume o postulado nacionalista e a súa liña de traballo. De seguida comeza a participar activamente pronunciando discursos coas figuras máis representativas da organización, o último no teatro Alcázar de Madrid en xuño de 1936. Ata ese día desempeñou diferentes funcións, entre outras, estar á fronte



da preparación da campaña electoral ás Cortes Españolas de 1933 pola provincia de Lugo, xunto con Plácido Castro, axudándolles ós candidatos Álvarez Gallego e Basanta del Río. O fracaso electoral non minguou as ansias de traballo e así fundan en 1934 a *Federación de Mocedades Galeguistas* (FMG), da que foi o primeiro secretario xeral. Cando o PG se enfrenta ó reto de redactar un Proxecto de Estatuto de Autonomía, Bóveda decide que Del Riego é necesario, polo que ten que abandonar os traballos na FMG e asumir a responsabilidade que o Comité de Organización da Asemblea de Concellos lle encomenda, como secretario técnico da Sección 1ª da mesma e, con posterioridade, tamén será nomeado membro da Comisión de Propaganda. A necesidade de establecer contactos políticos con outras forzas nacionalistas vaise concretar coa constitución de *Galeuzca* (1935), na que participa activamente. Pouco despois implícase na campaña electoral que leva á Fronte Popular a gañar as eleccións de 1936 e na que o seu amigo Ánxel Casal chega a ser alcalde de Santiago polo Partido Galeguista. Ese feito sitúao o 18 de xullo de 1936 na reunión do Comité Local da Fronte Popular que ten lugar no Pazo de Raxoi, sede do concello, na súa función de delegado do PG. O golpe militar impuxo o terror e dilapidou a democracia, os feitos íanse sucedendo e despois duns días agochado chéganlle as primeiras noticias da morte dos amigos, comeza un regueiro de sangue que ten entre as súas vítimas tódolos presentes da reunión e tamén outros amigos como Xaime Quintanilla, Ánxel Casal, Alexandre Bóveda ou Camilo Díaz Baliño. Francisco Fernández del Riego preséntase ó chamamento da súa quinta e viste o uniforme fascista só para salvar a vida, quedando inhabilitado para desempeñar cargos públicos e docentes.

Ó rematar a cruenta guerra non podía instalarse en Compostela, porque era unha cidade na que cada pedra o acusaba. Por esa razón en outono de 1939 chega a Vigo grazas á axuda que lle presta Valentín Paz Andrade. Atrás quedaba unha etapa importante da vida e afrontaba o futuro cos soños esnaquizados, con mil pesetas no peto e sen boa parte dos amigos, uns asasinados, outros silenciados e moitos no exilio. Paz Andrade ofrécelle ser axudante no seu bufete e conséguelle unha colaboración na revista *Industrias Pesqueras*, como suplemento ós seus cativos ingresos. Vivía nunha pensión e xantaba con Maside só unha vez ó día porque non tiñan cartos para máis abundancias. Como estaba inhabilitado para a docencia non conseguía traballo no ensino, ata que despois de moitas tentativas o admitiron como profesor no colexio Mezquita, omitindo o seu segundo apelido que o delataba. En 1940 casou con Evelina Hervella e xa cuns ingresos maiores comezou a cavilar na idea de recuperar a actividade política, para a que conta co apoio de Enrique Peinador e Gómez Román, último secretario xeral do PG. Pense en Ramón Piñeiro para facer os contactos entre

os galeguistas e comezan a artellar as bases para a reconstrución política na clandestinidade. A reunión lévase a cabo en 1943 nunha casa mariñeira na praia de Coruxo, onde Del Riego pasaba as vacacións estivais. Nesa xuntanza decídense os cargos de dirección do PG, mantendo a Gómez Román como secretario xeral e dando funcións ós poucos galeguistas que apostaron pola continuidade do partido na clandestinidade. Así, Francisco Fernández del Riego asume ser o secretario do exterior e de propaganda e, xunto con Ramón Piñeiro, secretario político, e outros galeguistas comezan os contactos con outras organizacións antifranquistas e apoian a entrada de Castelao como ministro representante de Galicia no Goberno republicano no exilio. En 1944 créase o *Consello de Galiza* en Montevideo e as diferenzas entre os seus membros e os galeguistas do interior fanse oceánicas. Ramón Piñeiro é encarcerado durante tres anos e a mesma sorte corren os irmáns Saco, polo que a loita política se debilita e as esperanzas dun cambio se esfarelan cando a II Guerra Mundial non acaba coa ditadura.

Francisco Fernández del Riego mantén estreita relación con boa parte do exilio. Así, Luís Seoane anímao a participar da vida cultural bonairense e a facer sempre de enlace entre o exilio e o interior. Cumpre con este labor ó ser o encargado de recadar textos dos intelectuais galeguistas para mandar ós especiais de *Galicia* e *A Nosa Terra* que se publican en Arxentina pola morte de Castelao. Así mesmo, é unha pluma asidua na revista *Galicia* do Centro Galego, na que tiña unha sección fixa cada mes titulada “Galicia cada treinta días” e a colaboración estréitase especialmente a partir de 1957 cando Blanco Amor asume a dirección. En *Galicia Emigrante*, dirixida por Seoane, exerce a mesma función e nas demais publicacións que requiren del. Ramón Piñeiro dicía que Del Riego era o Ministro de Exteriores de Galicia porque el era o elo que salvaba a distancia atlántica. No exilio a Federación de Sociedades Galegas publicoulle o libro *Cos ollos do noso esprito* (1949) e saíran tamén na cidade do Plata *Danzas populares gallegas* (1950) e *Galicia no espello* (1954). Dende o exilio encargáronlle a edición da *Obra completa* de Ramón Cabanillas (1959) e unha escolma do traballo xornalístico de Antón Villar Ponte que titulou *Pensamento e sementeira* (1971).

Ese labor de difusor tampouco o abandonou en Galicia e os lectores podían atopar os seus artigos no xornal vigués *El Pueblo Gallego* e nos composteláns *El Correo Gallego* e *La Noche*, onde firmaba co pseudónimo de Salvador Lorenzana a sección “Un tema gallego cada semana”. Nesa mesma época comeza a emitirse cada luns na Sección española da BBC de Londres un programa sobre as realidades culturais galega, vasca e catalá. Del Riego coordinou as colaboracións dende o noveno programa ata o derradeiro, que se emitiron entre 1947 e

1956. Sen dúbida unha das contribucións máis destacadas desta época foi a dirección, xunto a Xaime Illa, do suplemento cultural de *La Noche*, que comezaría en outono de 1949. Cada sábado saía ó prelo coa colaboración de intelectuais galegos de primeira fileira que facían crítica literaria, análises sociolóxicas, tratamento da actualidade... O mesmo día que Francisco Fernández del Riego cumpría corenta e sete anos, morría en Buenos Aires Castelao e esa semana houbo un monográfico dedicado á súa figura. A censura, que xa estaba molesta por algúns números anteriores, obrigou a pechar a publicación. A semente xa estaba na terra e pouco tardou en dar un novo froito: sería a Editorial Galaxia, que Del Riego e Illa soñaron e materializaron o 25 de xullo de 1950. Ramón Otero Pedrayo ía ser o presidente, Manuel Gómez Román o vicepresidente, Xaime Illa o conselleiro delegado e Francisco Fernández del Riego o secretario. Del Riego vai capitanear durante moitos anos este proxecto coa inestimable axuda de Ramón Piñeiro, que foi nomeado, ó pouco da constitución, director literario. De seguida comezan a preparar o primeiro número da *Colección de Cadernos Grial*, colección prohibida pola censura despois do cuarto número. Del Riego convértese na alma da editorial e o seu inxente traballo sería difícil de plasmar nunhas liñas. Podemos salientar algunhas lumieiras como a recuperación de Cunqueiro para o sistema literario galego, a aposta polos novos escritores ou a súa dedicación sen horario a *Grial*. *Revista Galega de Cultura*, que é permitida en 1963 e comeza unha segunda andaina na que participan as mellores plumas do país e mesmo do estranxeiro. Aínda que o director da *Revista de Economía de Galicia* era Xaime Illa, a pegada de Del Riego está en cada número, esforzándose para conseguir ensaios, escribindo colaboracións que case nunca asinaba e sempre preocupado de que tivese unha regularidade. Á marxe da Editorial Galaxia, aínda que aproveitándose dos medios e dos subscritores, apostou pola creación da *Colección Salnés* e no proxecto embarcou a Celso Emilio Ferreiro e a Emilio Álvarez Blázquez, aínda que el era novamente o patrón daquela dorna que chegou a editar poemarios de gran valía, entre eles *Longa noite de pedra*, de Celso Emilio Ferreiro, que Del Riego corrixiu, ordenou e para o que escolleu o nome.

Francisco Fernández del Riego ingresa na Real Academia Galega en 1960 pronunciando o discurso *Un país e unha cultura. A idea de Galicia nos nosos escritores*. O seu maxín comeza axiña a pensar como dinamizar a institución e propón en 1963, co apoio de Xesús Ferro Couselo e Manuel Gómez Román, a constitución dun *Día das Letras Galegas*. Despois de ser aprobada polo plenario da RAG por unanimidade, Del Riego pensou en datas significativas para celebrar a efeméride e bateu co 17 de maio de 1863, día que Rosalía de Castro asina a dedicatoria de *Cantares Gallegos* a Fernán Caballero. Cen anos despois celebraríase

por vez primeira o *Día das Letras Galegas*, sendo posiblemente o feito máis destacado que a RAG levou a cabo ata ese momento. O infatigable Del Riego intervéñ tamén na constitución de novas entidades culturais, como a creación da Casa-Museo Rosalía de Castro, do Museo Carlos Maside ou da Fundación Otero Pedrayo. Agora ben, a ningunha lle dedicou tanto tempo coma á Fundación Penzol, inaugurada en Vigo no *annus mirabilis* de 1963 e da que foi o seu director durante case cincuenta anos. En todo ese tempo soubo gardar o tesouro bibliográfico e documental que construíu Fermín Penzol e que lle entregou ó país. Del Riego, patrón e obreiro, pasou incontables horas traballando sen acougo para lograr a catalogación dos fondos, para a súa conservación, difusión e, incluso, axudou a incrementalos con achegas persoais. Nunca lles releaba tempo ós investigadores que requirían da súa guía e daba acubillo ás reunións clandestinas dos dirixentes vigueses da UPG, que sempre contaron coa mirada cómplice de Del Riego.

Nos últimos anos da ditadura franquista participa na fundación do Partido Socialista Galego (1963), como figura histórica xunto a Cesáreo Saco e a carón de xente nova como Xosé Manuel Beiras. Chega a asumir a secretaría do PSG e xa en 1977, por delegación do Partido Socialista Galego, participa na Candidatura Democrática Galega para Senadores, pero non sae elixido por poucos votos. Só uns meses despois pide a baixa como militante e remata aí a súa traectoria política que comezaba no balcón do Concello de Lourenzá no verán de 1931. Aínda que non vai aceptar ningún cargo político, como o de Valedor do Pobo, para o que foi proposto, non renuncia ó seu ideario político e non dubida en asinar o chamamento *Realidade Galega*, en 1980, ou facer declaracións na defensa de Galicia como nación, cunha lingua propia e cunha cultura de seu.

A democracia atópao traballando e será neses anos nos que máis publicacións dá ó prelo, aínda que ten obras fundamentais durante a ditadura. Francisco Fernández del Riego editou ensaios de carácter divulgativo, porque pensaba na necesidade que Galicia tiña de manuais, de dicionarios ou de escolmas literarias, en definitiva de obras de conxunto. A súa preocupación lévao a editar textos como *Historia de la literatura gallega* (1951), *Escolma de poesía galega. Os contemporáneos* (1955), *Escolma de poesía galega. O século XIX* (1957), *Poesía galega: do dezanove aos continuadores* (1976), *Vocabulario castellano-gallego* (1979), *Poesía galega: do postmodernismo aos novos* (1980) ou *Diccionario de escritores en lingua galega* (1990). Tanto nas escolmas coma nos manuais de literatura escolleu o criterio lingüístico para delimitar o sistema literario galego, deixando fóra escritores oriúndos de Galicia con obra monolingüe en castelán. As críticas non se fixeron agardar e as polémicas alimentaron durante meses as columnas dos xor-

nais, pero nunca tartariñou ante a presión e ese baliza quedou fixada ata o día de hoxe.

Francisco Fernández del Riego homenaxeou nalgunhas publicacións os amigos e persoeiros significativos de Galicia, como nos estudos *Antolín Faraldo. Un precursor* (1978), *Vicente Risco. Escolma de textos* (1981), *Ánxel Casal e o Libro Galego* (1983), *O señor da Casa Grande de Cima de Vila* (1988), arredor do seu admirado Otero Pedrayo, *Álvaro Cunqueiro e o seu mundo* (1991), *Álvaro Cunqueiro 1911-1981. Unha fotobiografía* (1991), *Blanco Amor. Emigrante e autodidacta* (1992), *Luís Seoane desde a memoria* (1994), *Antolín Faraldo. O gran soñador* (1998), *Un epistolario de Ramón Piñeiro* (2000) ou *Cartas de Luís Seoane dende o exilio* (2002). As súas paixóns non foron alleas á súa escrita, pois Del Riego disfrutaba dende pícaro da lectura e dese coñecemento da literatura universal saen obras como *Letras do noso tempo* (1974) ou *Escritores de Portugal e Brasil* (1984). Outra das súas afeccións era viaxar e dese entusiasmo bebe o libro *A pegada das viaxes* (2000) ou as páxinas que deixou inéditas. O seu caudal ensaístico fornécese doutras obras como *Pensamento Galeguista do Século XIX e Pensamento Galeguista do Século XX* (1983), *As peregrinacións xacobeas* (1984), *Mondoñedo* (1992), *Galicia* (1994), *A xeración Galaxia* (1996) ou *A pesca galega de mar a mar* (1998). Tamén publicou a novela *O cego de Pumardedón* (1992) e deixou dous libros de memorias imprescindibles: *O río do tempo. Unha historia vivida* (1990) e *Camiño andado* (2003).

Nos últimos anos, xa afastado da Editorial Galaxia, os seus esforzos céntranse na Fundación Penzol, na creación ensaística e nos artigos que publicaba en *La Voz de Galicia* ata pouco antes de falecer. A paréntese produciuse entre 1997 e 2000 cando se converte en presidente da Real Academia Galega. Durante o seu mandato produciuse a renovación e a modernización da institución, que logrou promovendo a renovación dos estatutos primitivos, en vigor desde 1906. Modificouse o mandato vitalicio do presidente e dos directivos, eliminouse o tradicional voto delegado e aumentouse o número de académicos numerarios de vinte e cinco a trinta. Conseguiu que tódolos académicos que non leran o discurso de ingreso por diferenzas co funcionamento da RAG –algúns levaban moitos anos nomeados- entrasen na institución e á vez promoveu a entrada de persoas que levaban toda unha vida de entrega á dignificación da lingua e da cultura galegas, independentemente de ideoloxías. E ó igual que en Vigo fixera na Penzol, abriu a Academia ós investigadores e achegouna á sociedade, un labor que con éxito continuaron os seus sucesores na presidencia da RAG Xosé Ramón Barreiro e Xosé Luís Méndez Ferrín. Marchou co descanso do traballo ben feito que lle foi recoñecido con numerosísimas distincións. Francisco Fernández del Riego recibiu o Pedrón de Ouro, o Premio Vitalicio da Fundación Barrié, a

Medalla Castelao, a Medalla de Ouro da Cidade de Vigo, o Premio Trasalba da Fundación Otero Pedrayo, o Premio Irmandade do Libro, o Premio Fernández Latorre de Periodismo, o Premio Otero Pedrayo, a Insignia de ouro da Universidade de Santiago de Compostela, o Doutor Honoris Causa da Universidade de Vigo, o Premio das Artes e das Letras de Galicia, o Galego Egrexio da Fundación dos Premios da Crítica e foi nomeado Fillo predilecto de Lourenzá, entre outros recoñecementos.

A súa foi unha vida de entrega xenerosa a Galicia dende a súa mocidade ata o final dos seus días. Nin a guerra, nin as dúas veces que estivo preso, nin os múltiples atrancos do fascismo impediron que seguise a pé de obra traballando arreo e con radical optimismo, ata os derradeiros momentos da súa vida, para construír un país libre e galego.







## OLGA GALLEGO: UNHA REFERENCIA ÉTICA E PROFESIONAL

Pedro López Gómez  
Catedrático de Biblioteconomía e Documentación  
Universidade da Coruña

A perda dun amigo íntimo prodúcenos unha dor semellante á do falecemento dun familiar próximo e querido. Se, ademais, foi un referente profesional, e un colaborador permanente, a perda pode experimentarse como algo devastador. É o que me ocorre con Dona Olga Gallego, que foi amiga, mestra, e coautora de moitos dos meus traballos de carácter histórico e arquivístico.

O meu coñecemento de Olga Gallego remóntase a 1974, ano en que ingresei no Corpo Facultativo de Arquivistas, e fun destinado ao Arquivo Histórico Provincial de Pontevedra, onde permanecín ata que obtiven a dirección do Arquivo do Reino de Galicia, na Coruña, en 1986. Unha das miñas primeiras preocupacións foi entrar en contacto cos colegas que puidesen ter problemas semellantes aos que se presentaban nestes centros, e para os que, evidentemente, un mozo que acababa de ingresar non tiña sempre respostas adecuadas. Do escaso grupo de Facultativos do Estado que traballaban daquela en Galicia, a maioría eran bibliotecarios ou museólogos, e se se ocupaban dalgún arquivo, facíanlo por tratarse de prazas mixtas, como ocorría en Lugo, onde Mercedes Freire, bibliotecaria, se ocupaba tamén dos arquivos do Estado na cidade. Só había dous Facultativos que traballaran exclusivamente en arquivos en Galicia, naquel momento, Antonio Gil Merino, cuxa perda tivemos que lamentar o ano pasado, que dirixía o Arquivo do Reino de Galicia, e Olga Gallego, que dirixía, coma no meu caso, un arquivo histórico provincial, o de Ourense, e o da delegación de Facenda correspondente.

Polo tanto, era ela quen podía responder ás miñas preguntas con máis coñecementos e proximidade. Fun visitala, e a súa acollida, como era usual nela con todo aquel que pedía axuda, foi cordial e aberta, e unha vez establecida unha vía de comunicación profesional, a simpatía mutua e unha visión común sobre o enfoque ético dos problemas profesionais, levounos a establecer unha relación de traballo permanente. Relación que se foi consolidando co tempo e que produciu, coas súas contribucións fundamentais e o complemento do meu ímpeto xuvenil daqueles anos, obras que tiveron repercusión na arquivística galega e

española. Por suposto, a súa contribución intelectual en relación aos arquivos e á arquivística vai moito máis alá da súa cooperación comigo, por moito que para min fose moi importante.

De feito, as súas publicacións sobre organización de arquivos históricos provinciais, os seus estudos sobre os documentos de arquivo e as súas agrupacións, e o seu manual de arquivos familiares, son fitos fundamentais e de referencia para os arquivistas españois, como o son as súas contribucións ao coñecemento e organización do arquivo histórico provincial de Ourense, que dirixiu durante vinte anos (1969-1989), o que nos levou a algúns a solicitar que este centro leve o seu nome, como se fixo noutros casos, para honrar a súa memoria. Non só por motivos sentimentais, senón como xusto recoñecemento ás súas contribucións ao coñecemento histórico da súa provincia, e á súa moi valiosa contribución intelectual ao campo dos documentos e os arquivos, non só galegos. Naturalmente podería estenderme glosando as máis significativas, sobre o catastro do marqués de la Ensenada, sobre a documentación de Desamortización, protocolos notariais, etc., pero non fai falta. Os seus méritos foron publicamente recoñecidos pola Academia Galega, e foi a primeira muller en ser admitida neste cenáculo do saber; e a asociación de arquivistas, bibliotecarios, museólogos e documentalistas, Anabad, no 2006, tributoulle unha homenaxe, na que tiven a honra de participar cun traballo que titulei “Olga Gallego Domínguez. Una bio-bibliografía provisional”, en que traía a colación a súa extensísima obra sobre libros e bibliotecas, clero secular e regular, ciencias médicas e farmacolóxicas, sociedade, economía e administración, arte e urbanismo, arqueoloxía e museoloxía, biografía, historia e historia local, documentos, arquivos, sistemas arquivísticos e patrimonio documental, organización e descrición, acceso e difusión de arquivos, e formación de arquivistas, campo este en que exerceu o seu maxisterio sobre varias xeracións. Lamentablemente, a provisionalidade da súa bio-bibliografía durou pouco tempo, e xa podemos cerrar a súa lista de publicacións. Entre as últimas, o seu estudo sobre as mulleres ourensás no Antigo Réxime demostra que era capaz de realizar investigacións que enlazasen con liñas e preocupacións actuais, como as de xénero, sen espaventos e con total naturalidade.

A súa capacidade de traballo, a súa disciplina intelectual e a súa afección á investigación mantivérona activa ata pouco antes do seu pasamento. Quince días antes de ocorrer este, aínda era capaz de explicarme con todo tipo de detalles as súas contribucións ao estudo colectivo da comarca da Limia, os señoríos eclesiásticos e nobiliarios desta zona, e os datos que utilizara no estudo socioeconómico deste territorio, ao tempo que me sinalaba os puntos que había de desenvolver para cubrir determinados baleiros documentais.

Non quero finalizar sen mencionar a súa xenerosa dispoñibilidade de tempo e traballo para colaborar con institucións relevantes galegas, como a Fundación Penzol, ou a Fundación Otero Pedrayo, o Museo, e a Biblioteca Pública de Ourense, con profesionais do talle de Minia Martull, Francisco Fariña ou Julio Ramos, por poñer algún exemplo, cuxos esforzos científicos se uniron ao redor do grupo Marcelo Macías, cuxa presidencia levou ata o seu falecemento. E tamén quero relacionar a súa enorme obra intelectual co feito de ser muller, nuns tempos en que o papel das donas se reducía ao domicilio familiar, ao convento, ou a determinadas profesións como mestra ou bibliotecaria. Ela foi arquivista, e fíxoo moi ben; foi historiadora, e fíxoo moi ben. Pero nos tempos en que se debate o perfil dos profesionais, podo afirmar que independentemente do saber que estes deben posuír, hai algo moito máis importante: o modelo que deben seguir. E ese modelo é o que nos ofreceu Olga Gallego, que ensanchou coa súa xenerosidade e o seu traballo unha senda difícil, para os novos profesionais, pero especialmente para as mozas, con naturalidade, constancia e sen espaventos.